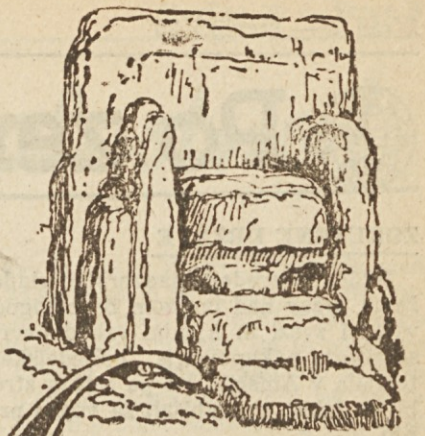

Koroška

Izdaja:

BRITANSKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Cene:

Za naročnike:

v tuzemstvu mesečno 2.— šilinga

v inozemstvu mesečno 5.— šilingov

POSAMEZNA ŠTEVILKA 50 GROŠEV

Kronika

Leto IV.

Celovec, 14. maja 1948

Številka 20

Narodna manjšina

Beseda, ki se predvsem na Koroškem napačno pojmuje in uporablja, je »manjšina«. Če kdo poreče, da so Slovenci manjšina, je takoj ogenj v strehi, to pa zaradi tega, ker mislijo, da je s to besedo označena nekaka »manjvrednost« napram večini. To pa pri tej oznaki ne drži, ker ne gre za kako več ali manj vrednostno opredeljevanje, temveč le za številčno ugotovitev. Na drugi strani pa tudi večina napačno pojmuje oznako »manjšina«. Zato hočemo k pravemu pojmovanju »manjšine« danes spregovoriti nekaj besed in tako skušati odstraniti nepotreben nesporazum, ki izvira iz tega netočnega pojmovanja.

Z besedo manjšina označujejo v državopolitičnem pojmovanju tisto posebno skupino prebivalcev kake države, ki je v razmerju z večino državljanov številčno znatno manjša. Lahko govorimo o politični manjšini (strankarski), h kateri bi v Avstriji prištevali komuniste, o verskih manjšinah kot n. pr. protestanti in o narodnostnih. K poslednjim pripadajo razen Slovencev v Avstriji še Hrvati, Čehi in delno Madžari. Vsi deli teh narodov, ki žive v avstrijski državi, imajo kot državljani Avstrije do države iste obveznosti kot državljani nemške narodnosti, ki so v večini. Samo ob sebi je umevno, da morajo uživati tudi enake pravice!

Da bomo zadevo še lažje razumeli, vzemimo nalogo, ki nam bi jo otroci v drugem razredu ljudske šole na računalo prav dobro izračunali. V trgovino prideta dve ženi po jabolka. Prva ima s seboj tri šilinge, druga pa enega. Jabolka so po štiri šilinge kilogram. Prva jih kupi $\frac{3}{4}$ kg, druga $\frac{1}{4}$ kg; kolikor sta pač imela denarja. Ko sta odšli iz trgovine, je imela prva več, druga manj jabolk. Ali: prva je imela večino, a druga manjšino kupljenih jabolk; jabolka sta imela pa obe in sicer iste kakovosti.

Gotovo je najidealnejša oblika državne tvorbe narodnostna država, to se pravi država, ki obsega s svojimi mejami samo članke iste narodnosti. V taki državi o narodnostnih manjšinah ni govora. O narodnih manjšinah tudi ne moremo govoriti v primeru, če sestavljajo državo sicer pripadniki različnih narodnosti, a če so si številčno približno enaki, kot je to primer v Švici.

Posledica zgodovinskih dogodkov, preselejevanja narodov, verske in osvajaške vojne, politične tvorbe različnih večnarodnih držav (Avstroogrska monarhija) in končno življenska nujnost sama, so zbrisali narodnostne meje tako, da jih včasih ni mogoče (vsaj objektivno) povsem pravično določiti. V takih slučajih se je večkrat zgodilo, da so prišli deli raznih narodov pod oblast drugih držav, kot večina njihovih narodov. S tem so nastale narodne manjšine, ki so že po prvi svetovni vojni in tudi prej prizadevale mnogo težav političkom, večkrat pa so bile tudi vzrok nesporazumevanja med različnimi državami.

Narodna manjšina je velikokrat lahko vzrok neposrednega vmešavanja tuje države v notranje zadeve one, ki ima v svojem sklopu narodno manjšino. Tak primer smo v pretekli vojni videli na Češkoslovaškem. S tega stališča bomo tudi razumeli, da si države ne žele narodnih manjšin, če pa te že imajo, zahtevajo od njih absolutno priznanje državne suverenosti. Po drugi svetovni vojni so poizkusili vsaj v nekaterih državah »vzhodne demokracije« enkrat za vselej rešiti vprašanje narodnih manjšin. Proces je bil kratek in učinkovit, vendar nečloveški in proti vsaki moralni. Podobno je storil v minulih vojnih in pred njo tudi nacizem (Kanalska dolina).

Kaj storiti potem z manjšino? Najti rešitev, ki bo pravična in pametna. Morda politično takole:

(Nadaljevanje na 2. strani)

Svobodna Evropa se organizira

Kongres za enotnost Evrope v Haagu

V soboto se je pričela v Haagu konferenca za enotnost Evrope, kateri je predsedoval Winston Churchill. Te konference se je udeležilo s svojimi zastopniki 20 držav. Sestavili so več resolucij, ki naj zagotovijo trdno sodelovanje med vsemi svobodnimi evropskimi državami.

Winston Churchill je v svojem govoru izjavil, da so se sestali v Haagu zato, da bi objavili svetu poslanstvo, cilje in načrte Evropske zveze. Ta zveza bo deležna zahvale vsega človeštva in njena dejanska moč bo tako velika, da si nihče ne bo drznil motiti njenega miru. Izrazil je željo, da bi ta zveza čimprej postala dejstvo in da bi bila kos vsakemu pretresu, ki bo prišel od zunaj. Vsak državljan te evropske zveze bo ponosen, če bo lahko rekel, da je Evropejec in gotovo je, da se bo čutil bolj za člana te skupnosti, da ne sme nobena tiranija uničiti življenja, zakonov in svobode, ki so jo vajeni na oni strani preliva. Poudaril je, da ne sovraži nobenega naroda, pač pa sovraži vsako totalitarno tiranijo z vsemi njenimi oblikami. Zaključil je svoj govor z besedami: »Zavezništvo, ki bo sklenjeno med Veliko Britanijo, Holandsko ali katerokoli drugo svobodno vlado, ni naperjeno proti nobeni določeni državi ali narodu, ampak samo proti silam teme.«

Pri tem kongresu je prišlo tudi do živahnih debat. Politični odbor se je posvetoval o predlogu za sklicanje evropskega parlamenta, ki ga je dal Winston Churchill. Ta parlament naj bi predlagal takojšnje ukrepe za gospodarsko in politično sodelovanje Evrope. Nova zveza naj bi bila pristopna vsem narodom Evrope, ki imajo demokratske vlade. Priključena naj bi bila tudi Nemčija. Ta predlog so z odobravanjem sprejeli odposlanci Nemčije, ki so bili tudi navzoči. Nadalje so predlagali, naj člani tega parlamenta imenujejo države, ki sodelujejo pri Marshallovm načrtu.

Bivši francoski ministrski predsednik Renault, je temu mnenju nasprotoval. Rekel je, da je parlament izvoljen za narodnostne zadeve, ne pa za to, da bi pošiljal zastopnike k mednarodnim konferencam. Dovolj ugleda bi po njegovem mnenju imeli samo poslanci, katere bi izvolili v splošnem glasovanju. Samo ti bi lahko govorili v imenu Evrope. Renault je predlagal, naj vsaka država voli na en milijon svojega prebivalstva po enega poslanca za svetovni parlament. Na ta način bi dobila Velika Britanija 48 poslancev, Francija 40, Belgija 8, Holandska 9. Po njegovem mnenju bi bilo z ozirom na napet mednarodni položaj in na tekmo v oboroževanju pametno, da se izvrše volitve za ta parlament še pred koncem tega leta.

Politični odbor je nadalje predlagal, naj predložijo odposlanci predloge glede ustanovitve novega mednarodnega sodišča z odgovarjajočimi ukrepi za varstvo pravic vsakega posameznega člana.

Nadalje je predlagal politični odbor ustanovitve medvlade v Španiji, s katero bi bilo mogoče dati španskemu narodu možnost, da svobodno izvoli svojo vlado. Razen tega so pozvali evropske države, naj uvedo enoten potni list.

Gospodarski odbor je sklenil predlagati razpravo glede skupne valute. Nadalje predvideva sklep tega odbora tudi: ustanovitev evropske komisije za preselitev in naselitev 1,5 milijona razseljenih oseb in ustanovitev komisije za duhovno in materialno vključitev bivših vojskujočih se držav.

Kongres za enotnost Evrope se je končal v ponedeljek s polnim uspehom. Komentarji britanskega tiska k temu kongresu so pisani v duhu naklonjenosti tej zamisli.

Popolnoma naravno je, da so morali premagati v prvi dobi precej težkoč, toda že zamisel sama in cilj te zamisli sta velikega pomena in jamčita za uspeh zamisli o Združenju Evrope.

Bo prišlo do sporazuma?

4. maja je ameriški veleposlanik v Moskvi general Bedell Smith izročil sovjetskemu zunanjemu ministru Molotovu izjavo glede odnošajev med Združenimi državami in Sovjetsko zvezo. V tej izjavi pride do izraza zaskrbljenost glede sovražnega zadržanja sovjetske vlade napram evropskemu obnovitvenemu načrtu. Do izraza pa pride tudi ameriška odločnost, da prepreči ogrožanje tega načrta s strani komunistične partije.

Ameriška vlada predlaga zato pogajanja med obema državama, da bi razčistili vedno večjo razliko v nazorih obeh držav. Ameriška vlada poudarja, da ne goji napram Sovjetski zvezi nobenih sovražnih ali napadalnih namenov.

Molotov je odgovoril na ameriško noto v nedeljo v pritrdilnem smislu, vendar pa je istočasno obdolžil Združene države, da so one odgovorne za poslabšanje odnošajev.

Britanska vlada je ameriški korak pozdravila.

Miru v Evropi ne ogroža London

Vsakdo je lahko z gotovostjo napovedoval, da bo sestanek petih vojnih ministrov Zahodne zveze dvignil mnogo prahu in da bodo ta sestanek Moskva in njeni sateliti proglašali za dokaz, da pripravljajo na zahodu vojno.

Stvarno pa ni povoda za alarmantne sklepe, niti za govorce o politiki vojnega hujškastva. Sestanek petih vojnih ministrov je logična in nujna posledica podpisa bruseljske pogodbe, kot je bil to tudi sestanek petih finančnih ministrov. Trenutek tega sestanka ni v nobeni zvezi s političnim razvojem stalnega organa Zahodne zveze.

S členom 3 pogodbe se je pet držav (Velika Britanija, Francija, Belgija, Nizozemska in Luksemburg) sporazumelo, da bodo nudile »vso vojaško in drugačno pomoč, ki bo v njihovi moči« vsaki od petih držav, ki bi bila »predmet oboroženega napada v Evropi.«

Ta izjava o medsebojni pomoči vsebuje obvezo skupne priprave, da ne bo potrebno v primeru »casus foederis« načina sodelovanja improvizirati. Improvizacija pomeni nesrečo, kot to dokazujejo izkušnje Belgije in Nizozemske v letu 1940. Kakor je potrebno, da pripravijo posamezne vlade svoje obrambne načrte v naprej in računajo z možnostmi, za katere sicer upajo, da do

njih ne bo nikdar prišlo, tako je tudi potrebno, da se pripravijo in vzoredijo obrambni načrti zveze.

V tej smeri se je tudi pet zunanjih ministrov v Parizu pred podpisom pogodbe sporazumelo glede potrebe ustanovitve stalnega obrambnega odbora, ki bo omogočil izmenjavo informacij, skrbel za enotnost ali vsaj skladnost oborožitve, pripravljaval strateške načrte za vsak primer in kateri odbor bo lahko postal jedro onega generalnega štaba, ki bo postal potreben, če se bo moralo preiti v akcijo.

Vse to je, kot sem že rekel, enostavna in logična posledica pogodbe same. Točneje povedano, gre za to, da se praktično izvede del pogodbe in je zato le naravno, da se tega prvega sestanka udeležijo za obrambo odgovorni ministri, kot tudi »strokovnjaki«, ki bodo nadaljevali podrobna dela.

To so enostavne stvari. Ni umešno delati iz tega alarm. Ne gre za nikak dogodek izjemnega značaja, ne more se govoriti o »poslabšanju mednarodnega položaja.« Sestanek je seveda vseeno važen, kajti važno je, da se novi obrambni aparat pripravi dobro in naglo; nima pa značaja kake posebne politike.

Kar se tiče obožbe, da pripravlja pet velesil vojno, je poudariti, da je namen sestanka petih ministrov pripraviti obrambo

proti morebitnemu napadu in da je ta sestanek pač le v toliko »priprava za vojno«, kot je taka priprava tudi obstoj oboroženih sil v posameznih državah.

Obrambne sisteme petih držav se mora pretvoriti v en enoten sistem, ki mora biti ozko koordiniran, če že ne docela spojen. To pa ne pomeni nikake grožnje zoper katero koli državo, ki ima jasno politično vest, to je da si nima ničesar očitati in nima napadalnih načrtov ter ne podvzema stvari, ki bi lahko izzvale vojno ali ki bi celo hotela napasti katero od petih držav podpisnic bruseljske pogodbe.

Mehanizem zveze petih, kot tudi obveze, ki izvirajo iz te zveze, pomenijo za Evropo stalnost in ne neravnotežje. Če že hočemo najti činitelje, ki kalijo mirne odnošaje med evropskimi državami, in če hočemo odkriti vire alarma, moramo pogledati bolj proti Vzhodu, kot pa je London.

W. N. Ewer (LPS)

Pogajanja v Londonu prekinjena

Pogajanja glede državne pogodbe z Avstrijo, ki so trajala že deset tednov, so v Londonu za nekaj časa prekinili, da bi britanski odposlanec imel možnost pogovoriti se s svojo vlado, če je mogoče razgovore še nadalje uspešno voditi tudi v slučaju, da bi ruski odposlanec ostal pri svojem dosedanjem stališču.

Po zemeljski obli

ZDRUŽENE DRŽAVE

Nedavno uvedeno nadzorstvo vlade Združenih držav nad izvozom bo omogočilo Sovjetski zvezi in njenim vzhodnoevropskim satelitom nakupovanje poljedelskega materiala v Ameriki, ne pa težkih strojev, ki bi jih lahko uporabljali za vojno proizvodnjo.

Ameriško trgovinsko ministrstvo je nedavno objavilo seznam predmetov, ki jih Sovjetska zveza lahko nakupi po prvem marcu, ko je stopilo v veljavo omenjeno nadzorstvo. Seznam obsega konje, mezge, kuhinjske potrebščine, sanitarno orodje, nože in vilice. Med poljedelskim materialom ni traktorjev.

Seznam je sestavil odbor predstavnikov oboroženih sil komisije za atomsko energijo ter zunanje in notranje, poljedelskega in trgovinskega ministrstva.

Ameriški podtajnik za gospodarske zadeve Willard Thorp je govoril na kongresu industrijalcev ter je izjavil, da je evropski obnovitveni načrt odločilni pokret za ohranitev in razvoj velikih načel, na katerih temelji zahodna civilizacija.

Thorp je izjavil, da ima ameriška pomoč Evropi dvojni namen: dvigniti evropsko gospodarstvo na tako raven, da bodo zagotovljeni znosni življenjski pogoji, ter vzbuditi zaupanje, da bo sistem svobodnega gospodarstva ostal, s tem pa bo dana podlaga svobodnim ustanovam in človeškim pravicam.

Thorp je nato izrazil zaupanje, da bo evropski obnovitveni načrt lahko vrnil Evropi samostojnost in dvignil njeno proizvodnjo na predvojno stopnjo. Toda pripomnil je, da je doseganje teh ciljev odvisna od zmožnosti Evrope same, kako bo samostojno trgovala z ostalim svetom brez omejitev z različnimi tarifnimi zaprekami, menjalnimi sistemi in z različnimi količinskimi omejitvami, ki so tako v navadi v današnjih časih.

Končno je dodal, da morajo evropski narodi, ako hočejo prispevati k lastni obnovi, tudi razviti zdravo, prosto zamenljivo valuto.

Columbia University je na prošnjo tajništva in vzgojnega odseka ZN nedavno organizirala več tečajev za orijentacijo članov tajništva in pri tej organizaciji akreditiranih inozemskih delegacij. Vsak tečaj obstoji iz 10 predavanj, ki jih imajo docenti univerze in ki obravnavajo razne poglede na ameriško življenje. Obravnavajo sledeče predmete: ameriška kultura; ameriški gospodarski sistem; ameriška uprava in politika; delo v Združenih državah; pouk v Združenih državah; manjšine v Združenih državah; tisk in radio v Združenih državah; zunanja politika Združenih držav. — Predavanja snemajo tudi na plošče in jih tiskajo, da jih bodo lahko razširili po vsem svetu.

VELIKA BRITANIJA

Yorški knezoškof dr. Garbat je izjavil v govoru, ki ga je imel v britanski zgornji zbornici, da je postala rešitev celokupnega vprašanja človeških pravic danes veliko bolj nujna, kakor pa je bila pred 18 meseci, ko so o tem pričeli razpravljati. Stremljenje, ugotoviti iz celih narodov sužnje, katerim bi vladala neka mala skupina, predstavljata danes grožnjo, katere ne smemo prezreti. Človeške pravice moramo pod vsemi pogoji braniti.

Knezoškof je izrazil svoje priznanje zunanjemu ministrstvu, ki je poslalo v odbor za človeške pravice pri organizaciji Združenih narodov odposlanca, ter osnutku zakona o človeških pravicah.

Nadalje je yorški knezoškof izjavil: Pri človeških pravicah razlikujemo štiri načela. Prvo je osebna svoboda posameznika kakor tudi varstvo pred sužnostjo in slabim postopanjem, drugo načelo je v gospodarskih in socialnih pravicah, kakor pravica do dela, poroke, do družinskega življenja in vzgoje. Tretje načelo vsebuje svobodo izražanja za poedinca in skupnosti, k čemur spada tudi svoboda govora, tiska in razpravljanja. Četrto načelo je svoboda vere. V človeških pravicah branimo vrednosti in ideale, od katerih je odvisna naša zapadna civilizacija in brez katerih krščanska civilizacija ne more več obstajati.

Britanski tisk pozdravlja imenovanje dosedanega generalnega guvernerja zapadne Bengalije, Rajagopalacharija; za generalnega guvernerja Indije. Prezvel bo mesto dosedanega generalnega guvernerja lorda Mountbatena. Prvič v zgodovini je zasel Indije to najvišje mesto v novi državi.

»Times« piše k temu imenovanju, da dajejo odnosi med Indijo in Pakistanom še vedno povod za vznemirjenje in bo imenovanje novega guvernerja mogoče doseglo bolj prijateljsko zblizenje. Niti Pakistan niti Indija se ne more odreči sodelovanju. Strpnost je bistven činitelj in vpliv novega

guvernerja bo pri tem igral veliko vlogo. »Manchester Guardian« piše, da uživa Rajagopalachari, ki je znan kot eden najzvestejših Gandijevih pristahev, dobro ime zaradi pravičnosti in velike strpnosti.

AVSTRIJA

Na deželnem zborovanju socialistične stranke je bil deželni glavar g. Wedenig ponovno izvoljen za predsednika socialistične stranke na Koroškem.

JUGOSLAVIJA

Jugoslovansko notranje ministrstvo je objavilo, da bodo v kratkem času vsi avstrijski in nemški vojni ujetniki odpušteni v domovino. Odpustitev vojnih ujetnikov bo do konca tega leta zaključena.

Pretekli četrtek je prispel iz Jugoslavije v Področico transport s 105 avst. povratniki — samimi bolniki in invalidi.

Največja želja Avstrijcev bi bila, da bi se izjava jugoslovanskega notranjega ministrstva spremenila v dejanje. Odpustitev avstrijskih vojnih ujetnikov, katerih je v Jugoslaviji še vedno okrog 7500, bi brez dvoma povoljno vplivala na ozračje med Beogradom in Dunajem.

ČESKOSLOVAŠKA

Ustavodajna narodna skupščina je na obletnico osvoboditve Čekoslovaške soglasno odobrila novo »ljudsko demokratično« ustavo.

Od 300 poslancev jih je manjkalo 54. Nekaj jih je bilo vsled splošne čistke odpuščenih, drugi so zbežali iz dežele.

Dosedaj še ni bil postavljen nobeden kandidat opozicije za prihodnje splošne volitve, ki se bodo vršile dne 30. maja.

Generalni tajnik komunistične stranke ugotavlja bahavo k temu, da bodo itak vsi Čeni in Slovaki glasovali za enotno listo, in da vsled tega opozicija ni v stanju, da bi postavila svojo lastno listino.

Volitvena propaganda za enotno listo obnovljene ljudske fronte bo sledila na široki podlagi. Razne državne zveze, bodisi gospodarskega ali drugega značaja, so izdale odredbe, v katerih zahtevajo, da vsakda odda svoj glas za enotno listo. Oddajo praznih listkov smatrajo kot izdajstvo države in naroda.

Slovaška policija je sporočila, da so aretirali več oseb, katerim očitajo, da so pomagale bivšemu predsedniku slovaškega narodnega sveta, Jozefu Lettrichu na begu v inozemstvo.

V ameriški cono Nemčije je zopet pristalo čkoslovaško letalo s sedmimi potniki. Letalec je izjavil, da so ga potniki prisilili, da je spremenil smer poleta, ker so hoteli ubežati sedanjemu režimu na Čekoslovaškem.

V ameriško cono Nemčije je pribežal tudi bivši namestnik čkoslovaškega ministrskega predsednika Nocvara.

Priliko, da zbežijo v ameriško cono iz Čekoslovaške pred sedanjim režimom, je izkoristilo tudi odposlanstvo bivših ujetnikov nacističnega koncentracijskega taborišča v Mathausenu, ko se je udeležilo obletnice v omenjenemu taborišču. Skupno je ostalo na ameriški strani 30 Čehoslovakov.

Čekoslovaške oblasti so opozorile javnost, naj se ne zadržuje po nepotrebnem v bližini meje, ker bi to pomenilo, da stavlja svoje življenje v nevarnost.

ŠVICA

Iz Ženeve poročajo, da je pripravljala komisija begunske organizacije pričela razgovore z vlado Guatemale glede sprejema beguncev.

Kakor nadalje poročajo, je vlada Guatemale pripravljena sprejeti do leto 50.000 beguncev, katere bi naselila v rodovitnem področju, iz katerega namerava napraviti veliko poljedelsko kolonijo. Za kolonizacijo pridejo v poštev begunci vseh narodnosti, ki pa morejo biti zaposleni samo v poljedelstvu.

PALESTINA

Veliki boji za važno preskrbovalno cesto Tel Aviv—Jeruzalem so, kakor izgleda, končali z zmago Židov. Židovski oddelki so zavzeli višine na obeh straneh ceste. Židi in Arabci so pripravljani sprejeti načrt za umaknitev vojašine v Jeruzalemu. Ta načrt bi omogočil napraviti iz Jeruzalema bolniško mesto Rdečega križa, v katero bi imeli vstop vsi neoboroženi. Arabci in Židje bi odstranili iz Jeruzalema orožje in čete. Jewish Agency je ta poročila demantirala, ker noče sprejeti načrta, ki bi vzel Židom nadzorstvo nad cesto Tel Aviv—Jeruzalem.

FINSKA

Kot javlja Reuterjev dopisnik Thomas Harris, ki je dosedaj bival na Finskem, je podzvel 78-letni predsednik Finske, Paasikivi, ostre ukrepe proti finskim komuni-

stom, potem ko je nek socialnodemokratski časopis poročal, da je ekstremna levica za časa pogajanj med Finsko in Sovjetsko zvezo pripravljala državni udar.

Ker je komunistični minister za notranje zadeve Leino padel pri Paasikiviju v nemilost, mu je predsednik dodelil še dva druga ministra, ki bosta skupno z notranjim ministrom skrbela za javni red in nadzorovala policijo.

Razen tega so podzveli varnostne ukrepe pri nadzorovanju prevozov orožja in municije, katero je treba v skladu z mirovno pogodbo dobavljati Rusiji.

Nekomunistični časopisi v mestu Helsinki so označili predsednikove ukrepe kot moder način postopanja pogumnega moža. Komunisti sicer niso dementirali, da so nameravali izvesti državni udar, vendar temu pa so zahtevali od drugih strank, da to dokažejo. Po raznih tovarnah v Helsinki in drugih industrijskih središčih so nekomunističnim delavcem grozili z obsejanjem. Vsled tega dejstva je bilo sedaj deset komunistov postavljenih pred sodišče zaradi nasilja.

Notranji minister Leino je osumljen, da je prekršil ustavno določila, ker je brez preiskave ali sodnega postopka izročil Sovjetom dvajset oseb. Vse te so bile sicer rojene v Rusiji, toda so že pred premirjem leta 1944 dobile finsko državljanstvo. Predsednik Paasikivi pa ne namerava postopati proti Leinu, ker hoče obdržati politiko koalicijske vlade do splošnih volitev, ki se bodo vršile meseca julija.

PANAMA

2. maja so se vršile v republiki Panama občinske volitve.

Da bi preprečili, da bi posamezni volivci volili več kot enkrat, je osrednji volivni odbor odredil, da se vsakemu volivcu obrije dlake na levi podlakti v površini 10 kvadratnih centimetrov.

Isto so ponovili 9. maja, ko so se vršile predsedstvene volitve.

Ni to prvič, da so Panamci segli po takih volivnih zvijačah. Pri prejšnjih volitvah so glasovalci morali pomočiti kazalec v trpežno zeleno črnilo po glasovanju. Sedaj so se pa raje poslužili britja kože, ker so ugotovili, da se črnilo le lahko spere.

GRČIJA

Po poročilih iz grškega glavnega štaba iz področja srednje Grčije so našli na tem področju trupla 40 otrok. Vsi znaki kažejo, da so bili otroci zadavljeni. Poleg otroških trupel so našli tudi trupla 20 starejših moških.

Namestnik grškega ministrskega predsednika in zunanji minister Konstantin Tsaldaris je v nekem razgovoru INS predlagal ustvaritev Vzhodnega bloka, ki bi bil po možnosti združen z Zahodnoevropsko zvezo. Med kraljevsko grško vlado in turško republiko so baje v teku uradni razgovori o sporazumu v vzhodnem Sredozemlju. Neposredni cilj tega načrtnega zblizenja je medsebojna pomoč pri vseh zadevah vzhodnega Sredozemskega morja. Dalekosežni cilji bodo približno isti kakor oni, ki tvorijo podlago zapadnoevropski zvezi.

Do sedaj še niso bili predloženi egiptski vladi nobeni uradni predlogi. Grški ministrski predsednik pa je mnenja, da odgovarja nameravani sporazum egiptski politiki in duhu Arabske lige. Zblizenje dežel vzhodnega Sredozemlja je člen v verigi za varstvo demokracije zahodnega značaja. Isto je pokazala tudi konferenca 16-tih držav v Parizu in Bruseljska pogodba, da se svobodne evropske dežele organizirajo za obrambo zapadne civilizacije.

NEMČIJA

Časopis »Der Tag«, ki izhaja v Berlinu, poroča iz Leipziga o štirih slučajih, v katerih so ruski častniki z osebnim nastopom preprečili stavke. Delavci sovjetske družbe Espenhain so hoteli protestirati proti slabi prehrani s stavko. Nato so morali vsi delavci nastopiti na povelje sovjetske uprave, ki je zahtevala, naj se javijo vsi oni, »ki hočejo iti v Sibirijo.«

Delavcem tvornice Meyer, Weichelt ter Sach, ki so hoteli stavkati iz istih razlogov, so sovjetski častniki sporočili, da jim bodo odvzeli krušne karte, če ne bodo v teku treh ur zopet pričeli z delom. Z ozirom na take ukrepe so stavke povsod propadle.

ZDRUŽENI NARODI

Pogajanja glede nadzorstva atomske energije so propadla. Vsi člani komisije za atomsko energijo razen Sovjetske zveze in Ukrajine so si bili edini v sklepu, naj se razpravljanja prelože za toliko časa, da bo Sovjetska zveza spremenila svoje stališče. V skupnem poročilu so ugotovili, da je edino Sovjetska zveza kriva poloma in neuspeha pri pogajanjih glede svetovnega nadzorstva atomske energije. V poročilu nadalje navajajo, da bodo poedine vlade svoje atomsko orožje izboljšale in pomnožile ter da ni izgleda za sporazum, če Sovjetska zveza ne bo spremenila svojih mednarodnih odnosov. V poročilu predlagajo nadalje, naj se s tem vprašanjem bavi glavna skup-

ščina Organizacije Združenih narodov, ki se bo sestala septembra meseca v Parizu.

MADŽARSKA

Izključitvi vseh nekomunističnih strank iz političnega udejstvovanja je sledil takoj povečan pritisk na vere na Madžarskem. V članku, ki ga je napisal za prvi maj komunistični namestnik ministrskega predsednika, Rakoczi, je izjavil, da smatra za najnujnejšo nalogo vprašanje določitve odnošajev med Cerkvijo in državo.

Madžarsko prebivalstvo pripada s skoro dvema tretjinama katoliški veri, z eno tretjino pa kalvinski. Komunistična taktika bi rada prisilila voditelje vseh Cerkev k odstopu, da bi potem s pomočjo marionetnih voditeljev prišla do sodelovanja. Pri kalvinistih ji je to že uspelo. Pri katoliški Cerkvji pa so povečali napade in grožnje napram kardinalu. Madžarski tisk ga obtožuje duhovnega terorja, reakcionarstva itd. Nadalje opozarjajo na to, da je izgubil svoje pripadnike, in mu groze, da ne bo ušel svoji kazni, ker ruši »blagostanje«.

Narodna manjšina

(Nadaljevanje s 1. strani.)

Soseda imata sadovnjaka, ki ju loči lesena ograja. Drevje raste in se razvija ter širi svoje veje tudi preko ograje na vrt enega ali drugega. Kako rešiti vprašanje škode, ki nastaja vsled tega pri enem, oziroma pri drugem? Za ta primer predvideva zakon dve rešitvi. V prvem primeru je dovoljeno vsakemu od lastnikov požagati veje, ki silijo na njegov vrt. Po tej rešitvi bosta imela oba gospodarja občutno škodo in vprašanje je, če ne bo drevje, ki raste tik ob ograji, popolnoma shiralo, če mu bo nespametni mejaš porezal vse veje, ki se bodo malo potegnile na njegov svet. Pri tem seveda ne bo mislil, da mu bo sosed vrnil milo za drago. Toda zakon dovoljuje tudi drugo in sicer mnogo pametnejšo rešitev. Mejaša gojita vsak svoje drevje, sad pa je last tistega, na čigar zemljo pade. Ta rešitev je gotovo dobra, ker ne škodi nobenemu, temveč ju sili k medsebojni pomoči, od katere imata tudi oba korist.

Tudi državne meje so nekaka ograja med dvema sadovnjakoma. Posamezni člani enega naroda so se z življenjskimi zvezami (dediščine, poroke) razrasli preko »ograj« in žive na sosedovem. Če državi ne uvidita, da je najpametneje živeti v medsebojni slogi in podpori, bosta pričeli preganjati pripadnike sosednje države oziroma naroda. Če pa sta državi pametni in demokratični, bosta pustili, da se ti izrastki sosedna na njihovih tleh razvijajo in rade sad, ki itak pripada državi, v kateri živijo. Na ta način je mirno sožitje med dvema državama najlažje doseči! To je obenem tudi najboljšo sredstvo za odpravljanje iredentizma pri manjšini. Zadovoljna manjšina gotovo ne bo stremela za odcepitvijo od države, v kateri ji gre dobro, posebno še, ker ve, da so v zvezi s takim pokretom vedno preganjanja in strahovanja od dveh strani.

Zgodovina nam dokazuje, da ni manjšina nikako dolga človeške družbe. Nasprotno! V večih primerih ima celo prednosti za državo, v kateri živi, ker je nekak posrednik med življenjem in razvojem v eni državi in drugi.

Kako naj se postopa z manjšino, da bo ta zadovoljna, nam nazorno prikazuje Velika Britanija. V pokrajini Wales žive ostanki starih keltskih plemen, ki se po svojem jeziku, verstvu in načinu življenja močno razlikujejo od ostalih državljanov. Tudi njihov jezik nima z angleščino ničesar skupnega. Kljub temu pa je ta manjšina zadovoljna v sožitju z Angleži, ki jo s svojo demokratično zakonodajo podpirajo v njeni svojstveni rasti in razvoju. Spoštovanje manjšine gre tako daleč, da so nasledniki kraljevske hiše prevzeli celo naslov »Princ Waleski«. Pred nedavnim je bila prestolonaslednica Elizabeta kot »Princ Waleski« odlikovana z najvišjim angleškim odlikovanjem »Redom hlačne podveze« in je tako po šeststo letih obstoja tega odlikovanja tretja ženska, ki ga je prejela.

Skoro v vsaki državi lahko najdemo narodne manjšine. Ponekod so te sicer tako majhne, da na državno upravo in zakonodajo nimajo nobenega vpliva, vendar jim prava demokratična država tudi v tem primeru ne bo odrekala njihove kulture in jezika. Če je manjšina znatnejša, potem je razumljivo, da so njene zahteve po gojitvi nacionalne posebnosti še bolj upravičene. In ker so manjšine običajno neposredno ob državnih mejah, je v interesu vsake države, da manjšino zadovolji in si na ta način utrdi mejo. V pravi demokraciji, ki res spoštuje pravice vsakega, življenje manjšine ne more biti težje kot v matični državi. Seveda je vprašanje, kako večinski narod to demokratično načelo proti manjšini izpolnjuje in kako manjšina izpolnjuje svoje obveznosti do državne večine. V nobenem primeru pa oznaka »manjšina« ni nikaka žaljivka ali zapostavljanje manjšine pred večino.

Bila bi smešna, če ne bi bila tako žalostna!

(Utrinki iz Moskve)

Čim bolj se zavedamo nepretrdnega prepada med komunizmom in krščanstvom, tem težje nam je obdržati občutek sorazmerja z ozirom na komunizem. Toda kot so njegovi učinki na družbo in na človekovo dušo grozni, tako se nam komunizem mnogokrat zazdi kot farsa (burka).

Oglejmo si na pr. »Sklep osrednjega odbora komunistične stranke« z dne 10. februarja 1948 o delu V. Muradelja »Veliko prijateljstvo«. Če ne bi primanjkovalo papirja, bi bilo prav zanimivo objaviti celotno besedilo tega dokumenta, brez komentarjev, in ga razdeliti med one, ki simpatizirajo s komunisti. Oni, ki še niso pozabili, kako se smeje, bi imeli še enkrat možnost, da bi se do solz nasmejali ... skozi solze.

Osrednji odbor, ki bdi nad vso umetniško delavnostjo v državi — vsi umetniki so seveda državni uradniki — se je zadnje čase zelo razburil zaradi nezmožnosti in sprjivosti sovjetske glasbe. Gotovi sovjetski skladatelji, med njimi Muradelj, Soštakovič, Prokofjev, Kačaturjan in Miaskovski (da imenujemo samo tiste, ki so znani v tujini in ki so jih počastili z naslovom »prijatelj Sovjetske zveze« kot eksponente pristne proletarske umetnosti), so zašli v »formalizem«. Njihova »protidemokratska glasba« — pravi osrednji odbor — spominja na sodobno meščansko glasbo v Evropi in Ameriki, na glasbo, iz katere zveni razkroj buržujske civilizacije. Znaki te infekcije se kažejo v neskladnosti, disonancah, v disharmoniji, v posebnem nagnjenju do zmešanih in živčnih kombinacij, ki spreminjajo glasbo v neubranost, v kaotično kopicco zvokov.

Do tu ne bi bilo mnogo reči. Tudi znanj Sovjetske zveze je verjetno več ljudi, ki bi se strinjali s to kritiko, čeprav bi nedvomno soglašali tudi v tem, da je to področje, v katerem nima država ničesar iskati. Mnogo bolj presenetljivi del te kritike je razlaga Centralnega komiteja o razlogih propadanja sovjetske glasbe in o potrebnih pomočnikih. Z brezprimerno nedolžnostjo, ki je tako značilna za vse birokracije, zatrjuje komite, da je to nezadovoljivo stanje na glasbenem polju posledica zmotne poli-

tike komiteja umetnosti, ki je podrejen ministrskemu svetu, in Centralne organizacije sovjetskih skladateljev, kateri načeluje Kačaturjan, ki je, kot bodi pripomnjeno, skupaj z drugimi skladatelji že javno prosil odpuščanja za svoje grehe.

Centralni komite pa sicer ni v nikakih dvomih o načinu in sredstvih, s katerimi lahko reši sovjetsko glasbo. Štirje čisti paragrafi obravnavajo cel program, ki naj napravi začetek novi dobi v zgodovini sovjetske glasbe in ki daje sledeče smernice:

1. Obsoditi je »formalistične tendence« v sovjetski glasbi kot nekaj protiljudskega, ki praktično vodi do »likvidacije« glasbe.

2. Propagandnemu in agitacijskemu odseku Centralnega komiteja in komiteju za umetnosti je dati navodila, ki naj dovedejo do zboljšanja glasbe sovjetske države, odstranijo zgoraj označene nedostatke in zagotovijo razvoj sovjetske glasbe na realistični podlagi.

3. Navajati je sovjetske skladatelje, da naj instinktivno vodijo račun o tem, kar zahteva od svojih skladateljev sovjetski narod in izdelujejo dela visoke vrednosti, vredna sovjetskega naroda.

4. Izdati je upravne ukrepe za zboljšanje stanja na polju glasbe. (Ta točka se nanaša očividno na čistke, odpuste itd.).

Zanimivo je pripomniti, da se frazeologija Centralnega komiteja docela sklada s Hitlerjevo v njegovi kampanji proti »artfremde Kunst«. Komu koristijo česta in ponižujoča »priznanja krivde« skladateljev, če pa bo edini trajni uspeh ukrepov na polju umetnosti ta, da bo vstvarjalo v srcih teh ljudi vedno grenkejšo in hujšo sovraštvo in zaničevanje nevedne birokratične klike, ki vlada državo? Ni se čuditi, da govori o merodajni opazovalci o novi sovjetski inteligenci kot sloju, ki je nasproten režimu.

Nadaljnji znak obstoja opozicije proti režimu je primer Varge. Akademik Varga, madžarski komunist, ki je pobegnil v Rusijo po zlomu vlade Bele Kuna v Madžarski, je znan sovjetski gospodarstvenik. Igral je

važno vlogo pri ustanovitvi monopola zunanje trgovine v prvih letih sovjetskega režima. Kasneje je bil eden od političnih strokovnjakov kominterne in nato še ravnatelj Zavoda za gospodarstvo in politiko Sovjetske akademije znanosti. V preteklem decembru je priobčila »Pravda« ostre kritike Varge in kmalu nato je bil odstranjen iz svojega mesta v navedenem zavodu, ki je bil združen z drugim odsekom Akademije. Nikolaus Basseches je nedavno v švicarskem tedniku »Die Weltwoche« napisal zelo zanimive stvari o razlogih odstranitve Varge. Lani je Varga izdal knjigo z naslovom: »Spremembe v kapitalističnem gospodarstvu po drugi svetovni vojni«, s katero se uradne sovjetske razlage o razvoju gospodarstva v kapitalističnem svetu gladko zavračajo. Uradna dogma — na kateri sloni vsa politika — je, da skuša kapital vse združiti v rokah velikih monopolov, kar te končno prisili, da se vržejo v vojaške pustolovščine, da se tako izognejo socialnim spopadom in gospodarskemu zlomu v notranjosti države, kot se je to tudi dogodilo v Nemčiji. Zato mora, pravi uradna dogma, Sovjetska vlada: 1. pridobiti na času v pridobivanju skorajšnjega zloma kapitalizma; 2. pospeševati ta zlom; 3. ojačati varnost države spričo verjetnega blaznega napada »monopolov«.

Basseches piše, da pa je po Vargi vojna povzročila nekatere osnovne spremembe v strukturi kapitalizma. Vmešavanje države je silno porastlo, zlasti — dasi ne izključno — v Angliji. Razvoji kot poddržavljenje določenih važnih industrij in postopno uvajanje načrtnega gospodarstva so znači nekaj mnogo bolj globokega, kot so navadni propagandni triki monopolistov. Ti razvoji dokazujejo samonikel globok razvoj, ki bo verjetno spremenil gospodarsko strukturo kapitalističnega sveta. Ta teza naravno dokazuje tudi, da kriza monopolističnega kapitalizma ni neobhodna gotovost, da lahko država v meščanskih državah prav dobro rešuje socialna nasprotstva in da torej ni neobhoden povratek v fašizem in da temelji koncem koncev sedanja sovjetska politika na zmotnih predpostavkah in je torej škodljiva koristim države.

Ta teza je bila v Moskvi popularna med vojno, kasneje so jo pa opustili v prid izolacionistički politiki. Neglede na vse drugo je omembe vredno dejstvo, da te posredne kritike uradne sovjetske zunanje politike Vargo niso stale glave in niti ne vsega ugleda. Kljub prisilni odstavitvi je on ostal član raznih znanstvenih organizacij in tudi Akademije znanosti. Naravno je mogoče, da hoče Politburo držati Vargo v rezervi za primer potrebe spremembe zunanje politike (na primer, če bo politburo moral sprejeti kot stvarnost Marshallov načrt). Vendar gre vseeno za primer vedno naraščajočega ugleda inteligence.

Medtem pa ima Kremelj druge bolj pereče skrbi. Nedavna finančna reforma je prinesla seboj težke finančne težkoče. Notranja propaganda se trudi vztrajati na potrebi togega gospodarstva. Tovarna za tovarno se je odpovedala državnim podpori. Delavce so pozvali k štednji z gorivom, surovinami in denarjem. Vendar te polovične mere verjetno ne bodo rešile dokončno problema in bo moral politburo izvesti mnogo bolj stroge ukrepe. Težkoče finančnega položaja je poudaril Aleksej Košigin, nedavno imenovan finančni minister. Njegovega prednika pa niso odstranili iz vlade, temveč ga le premestili, tako da je napravil prostor bolj energičnemu možu. Novo imenovani minister se nahaja, kar se tiče koncentracije gospodarskih in finančnih pooblastil, v sličnem položaju, kot sir Stafford Cripps v Angliji. Vendar je naloga Košiginu mnogo lažja kot Staffordovu. Košigin lahko dela mnogo takega, o čemur se siru Staffordu niti ne more sanjati. On lahko rešuje finančno krizo enostavno z dviganjem cen, ki jih diktira država za potrošne predmete in istočasno znižuje plače.

(»The Tablet«)

Zakaj?

Železni zastor je nedvomno beseda, ki jo srečujemo na vsakem koraku, jo moremo čitati dnevno v skoraj vsakem časopisu. S to skrivnostno besedo, ki jo je prvič izgovoril Churchill v Fultonu, je marsikaj povedanega in še več mišljenega. Železni zastor loči kot zemljepisni pojem vzhodno tako zvano ljudsko »demokracijo« od zapadne parlamentarne. Pa je to vse? Čemu primera z gledališčem, železni zastor je vendar na odru.

Morda je prav v tem bistvo. Kadar železni zastor pade, takrat nobeden od gledalcev ne more in niti ne vidi na oder in nobeden od igralcev se ne trudi več, da bi svojo vlogo igral naprej. Za železnim zastorom je vse kaj drugega zdaj. Je resničnost ... kruta vsakdanjost.

Vsak zastor pa le ima svoja vratca, skozi katera vsaj piha, če drugega ne. Tako zapiha tudi skozi železni zastor, katerega je menil Churchill. Časnikarji, ki imajo za razne duhove dobre nosove, vsak neprijeten vonj takoj registrirajo.

Včasih pa gre še bolj konkretno. Tako se je na pr. pripeljal cel vlak Madžarov, ki kot znano žive za tem zastorom. Pripeljali so se na Dunaj na nogometno tekmo, šestinštrideset pa jih je kar tebi nič meni nič ostalo v tujini. Čehi so si izmislili modernejši način. Najamejo avijon, da bi se peljali v Bratislavo, pa se zmotijo in kot trde, zadovoljni pristanejo v toli nesrečni Avstriji. Ali pa gredo predstavniki čez most z utemeljitvijo, da bodo odkrili spomenik, pa ostanejo z vsemi udeleženci na drugi strani mostu. Najbolj zanimivo pa je, da vsi ti zatrjujejo, da se ne bodo več vrnili, čeprav so pustili doma svoje premoženje, hiše, trgovine in celo ožje sorodnike. Kaj jih žene v tujino, zakaj so si izbrali grenko življenje emigranta, ko pa vendar morejo v ljudski »demokraciji« vsi mirno živeti, saj je svoboda na pretek in dela in kruha tudi.

Ali pa ni tako? Morda je svoboda samo za nekatere ...

Pa ti ljudje beže res le samo zato, ker naj bi bilo premalo svobode? Ali pa so se le počutili tako ogrožene, da so si izbrali raje negotovo pot v tujino?

Zakaj torej?

Zaberk

Navsezadnje si poškoduje škodljivec sam svojo glavo.

Pritlikavci hočejo vse, ki jih prekašajo, zmanjšati za glavo.

Bodeča kakteja se pritožuje nad rahločutnostjo mimoze.

Iver v očesu svojega bližnjega vidijo, bruna v svojem ne.

Dva moža, ki skrbita za Evropo

PAUL G. HOFFMANN - ravnatelj urada za podpore Združenih držav tujini in ...

Dne 6. aprila 1948 je predsednik Truman predložil senatu v potrdilo imenovanje Paula G. Hoffmana, predsednika »Studebaker Automobile Company« za direktorja urada za podpore Združenih držav tujini.

Hoffman je bil rojen 26. aprila 1891 v Chicagu in se je vpisal leta 1908 na pravno fakulteto Chicaške univerze. Po enoletnem študiju je zapustil univerzo in vstopil kot pomočnik v neko avtomobilsko popravilnico, kjer je kmalu postal vodja oddelka. Njegova karijera je bila nato zelo hitra in leta 1913 je postal ravnatelj prodajnega oddelka »Studebaker Automobil Company« v Los Angelesu.

Leta 1917 je vstopil kot vojak v vojsko in bil po koncu vojne odpuščen kot topniški poročnik. Vrnil se je takoj na svoje delo pri »Studebaker« ter leta 1935 postal predsednik te družbe.

Tekom nedavne vojne je ta velika avtomobilska tvrdka pod Hoffmanovim vodstvom proizvajala na veliko letala, tovarne avtomobile, stroje in prevozna sredstva. Predsednikova zasluga je bila, da so odnosi med voditelji in delavci pri »Studebaker« bili in so še vedno mirni in pripisujejo tudi njemu, da družba ni doživela nikakega poloma. Nameščenci označujejo Hoffmana za »človeka naprednih poslov in misli.« Hoffman je tudi ravnatelj »New York Life Insurance Co.,« »United Air Lines,« »Encyclopedia Britanica Inc.« ter »Federal Reserve Bank« v Chicagu. Je tudi član nadzorstvenih odborov in upravnih svetov Harvardске in Chicaške ter drugih univerz.

Njegova izkušnost v notranjih poslih ter v zadevah narodnega in mednarodnega gospodarstva se je ponovno izkazala. Od februarja 1941 dalje je član posvetovalnega odbora trgovinskega ministrstva; leta 1946 so ga izvolili industriji za člana predsednikovega sveta gospodarskih svetovalec. Od ustanovitve komisije Združenih držav za UNESCO je član te ustanove. Od leta 1942 je predsednik odbora za gospodarski razvoj, zasebne ustanove, ki je nad vse aktivna na poprišču raziskav in študij o gospodarskih zadevah. Lani je bil član odbora, ki so ga ustanovile »Time,« »Life« in »For-

tune« in ki je podal poročilo o svoboditiska, katero je zbudilo splošno zanimanje.

Kot član Harrimanove komisije za študij programa za evropsko obnovo je podpisal v kongresu odobritev zakona za podporo pri evropski obnovi in zagotavljal, da je blagostanje in napredek mogočen nasprotnik komunizma. Predvsem je poudarjal važnost skrbne uprave podpor in izjavil, da bo

AVERELL W. HARRIMAN

... letiški poslanik za Evropski obnovitveni načrt

Dne 21. aprila je sporočila Bela hiša imenovanje Averella W. Harrimana, od septembra 1946 trgovinskega ministra, za »letečega veleposlanika« za evropski obnovitveni program.

Averell W. Harriman je bil rojen 15. novembra 1891. Njegov oče Edward H. Harriman je bil eden od največjih ameriških železniških graditeljev; Pacific Railroad Company je bila očetova. Tu je prebil Averell počitnice svojih visokošolskih let ter delal v skladiščih in uradih, kasneje tudi kot kontrolor in kurjač. Leta 1913 je diplomiral na Yale University; leto kasneje je postal namestnik predsednika očetove družbe za nakup bakra. Tekom prve svetovne vojne je organiziral Merchant Shipbuilding Corporation, ki je gradila ladje za vojne transporte.

V naslednjih letih si je pridobil sloves kot spreten finančnik in industrijalec in je opravljal posle predsednika Union Pacific Railroad, izvršilne komisije Illinois Central Railroad in nekaterih drugih družb. Iz tega časa je ostala v spominu tudi njegova vztrajna dejavnost za zboljšanje delovnih pogojev uslužbencev Union Pacific.

Za časa predsednikovanja Roosevelta se je Harriman posvetil politiki in opravil veliko delo kot svetovalec za zanimiva vprašanja železnice pri sestavljanju novih zakonov, ki naj bi pobijali krizo in brezposelnost. Postal je nato član Business Advisory Council trgovinskega ministrstva in

evropski obnovitveni program ogromno koristil ter dovedel do »obširnejše trgovine, do povečane varnosti in predvsem do večje zaščite svobodnih ljudi v naši družbi.«

Hoffman se je pred kratkim vrnil iz Japonske, kjer se je mudil kot član mešane komisije vlade in industrije za študij problemov obnove in za znižanje zasedbenih stroškov Združenih držav.

se bavi tudi z izvedbo državnega zakona za finančno ozdravitev države New York.

Začetkom druge svetovne vojne ga je imenoval Roosevelt za koordinatorskega dobav po zakonu o najemih in posojilih v Londonu. Po nemškem napadu na Sovjetsko zvezo je bil poslan v Moskvo z enako nalogo.

V poletju 1942 je bil Harriman predstavnik Združenih držav v Moskvi na sestanku med Churchillom in Stalinom; po vrnitvi v domovino je izdal poziv za ustanovitev skupne anglo-ameriško-sovjetske fronte in za obširno pomoč Sovjetski zvezi. V oktobru 1943 je bil imenovan za veleposlanika v Moskvi in delal obe naslednji leti za zboljšanje sovjetsko-ameriških odnosov.

Po vrnitvi iz Moskve mu je za njegove zasluge tekom vojne bila podeljena »Medal of Merit«.

V marcu 1946 je bil Harriman imenovan za veleposlanika v Londonu, nekaj mesecev kasneje, 22. septembra pa za trgovinskega ministra. Kot trgovinski minister je izvršil važna dela tako v mednarodnih poslih kot pri izdelovanju evropskega obnovitvenega načrta, posebno kot predsednik predstavnice komisije za podpore tujini, ki je sestavila široko in dokumentirano poročilo o ameriških zalogah v zvezi s potrebami načrta za evropsko obnovo. Kot letiški veleposlanik bo Harriman v Evropi predstavljaj ravnatelj urada za podpore tujini; njegova naloga bo vzporediti delovanje ameriških misij za izvajanje obnovitvenega načrta v raznih evropskih državah.

HING-HIUJEVA PAST (Th. Burke.)

Vrhovni ravnatelj banke se je napovedal, da pride jutri zvečer. Gerard Doriel, vodja pariške podružnice, je bil ves obupan. Zdaj je torej vsega konec! Zašpekuliral se je bil in da bi se bil izkopal iz najhujšega, je globoko segel v blagajno. Nadejal se je, da bo z izkopičkom za svoji dve dragoceni kitajski preprogi povrnil vsoto, ki si jo je bil protipostavno prilastil; a kupčija se je vlekla v neskončnost! Že dva meseca ga je vodil za nos bogati prekupec s starinami, Hing-Hiu. Le kako bi pretkanega orientala prisilil do tega, da bi v štiri in dvajsetih urah sklenil kupčijo? Da bi mu izročil osemkrat po sto tisočakov? Kaj le namerja ta Kitajec s temi večnimi razgovori, ko sta se bila glede na ceno vendar že pogodila? Kaj se le skriva za njegovim večnim izbegavanjem in slepomišljenjem?

Jacquelina Doriel, Gerardova žena, je bila že opazila, da so črne, ko izza ozkega razporka svetlikajoče se trgovčeve oči večkrat opazovale njo, ko oni dve izredni dragotini. A navzlic temu je nocoj premagala svojo mržnjo do njega in je spremila moža h Kitajcu, da bi ga mogoče s svojo navzočnostjo omečila za kupčijo.

Hing-Hiu je imel okoli štirideset let. Majhen je bil in suh, imel je masten obraz, nazaj viseče čelo, štirioglasto brado, debele ustnice, redke lase in jako žive oči, ki so pa svojo zvitost spretno skrivale za velikimi naočniki. Izbrano gosposko je bil oblečen in je jako počasi in priliznjeno govoril, pri čemer se je s sladkobnim poudarkom ustavljal pri samoglasnikih.

Nihče ni kaj prida vedel o njegovem življenju. Jako bogat je bil in je pred nekaj leti otvoril v Parizu nekakšno umetniško galerijo, kar mu je olajšalo pristop v pariško družbo. Hing-Hiu se je dobro spoznal na ženske in nežna lepota Jacqueline Dorielove ga je navdajala z občudovanjem.

Zdaj je Gerarda poslušal vljudno spokojno. Tudi Jacquelina je zdaj pa zdaj kako zinila vmes, da bi Kitajca prepričala v nujnosti kupčije.

»Dobro,« je dejal slednjič Hing-Hiu, »jutri zjutraj vas z gospo Jacquelinjo pričakujem v svoji umetniški galeriji. Ob pol treh. Toliko časa le potrebujem, da se odločim.«

Gerard ni vso noč nič spal, saj je njegova svoboda in njegova čast zavisela od Hing-Hiujeve besede.

Še preden je bilo pol treh, je z Jacquelinjo vstopil v umetniško galerijo Kitajca. Hing-Hiu ju je čim najljubezniveje sprejel. Celo z zlatom uvezeni zmajci na njegovem vijoličastem svilenem kimonu so svoje spa-kedrane glave nekam omilili, češ, ko da so jima prijazni v pozdrav.

»Torej, obe preprogi kupim,« je z medonosladkim glasom zagostolel Kitajec. »Le da se mora mosje Doriel potruditi še v mojo banko, da ondi podpiše posebne garancijske listine o obeh preprogah in da zato koj sprejme denar. Saj vsa stvar ne bo dolgo trajala, a moj upravnik zahteva te podrobnosti. Medtem bom jaz milostljivi gospod razkazal svoje tukašnje zaklade in jo nato spremil domov.«

Jacquelini je bilo pri teh besedah precej čudno pri srcu, toda Gerard, ki ga je bojazen za njegovo čast vsega prevzela, je naglo pritrdil in odhitel iz sobe.

Kitajski sluga ga je spremil ven in zaklenil hišna vrata za njim.

»Gospa, moja dragoceno zbirko si morete prav lagodno ogledati, dal sem galerijo zapreti. Sama sva,« je dodal Hing-Hiu po kratkem premolku. In s priskutno prijaznostjo je vodil Jacquelinjo po galeriji.

Na stenah, ki so bile opažene s črnim žametom, so visele prelestne preproge. Pred njimi so bile v steklenih omarih dragocene vaze iz porcelana in agata, dalje kipci iz slonovine in bronca in šatulje s starinskimi novci.

Hing-Hiu ji je vse razlagal in je pri tem stal čisto pri njej. Jacquelina ni ničesar videla in ne slišala. Srce ji je v strahu in trepetu bilo do vratu, kri ji je udarjala v sencah in pred očmi se ji je stemnilo. Opotekla se je.

Kitajec jo je prestregel in jo odvedel na nizki, orientalski divan. Nato je stopil za-
daj za njo in ji pokazal nekakšen venec iz listov, ki je bil izrezljan iz enega samega kosa.

Jacquelina je bila vsa prevzeta od prekrasnega izdelka in sijaja barv tega izrezljanega kamna.

»Vidite?« Hing-Hiu se ji je z obrazom tesno približal. »Tu znotraj sta še dve vejici, ki vprav iznajdljivo tako prehajata druga v drugo, da se z zunanjim vencem združita v eno samo celoto. Neki veliki umetnik je izdelal to mojstrovino na cesarjev ukaz. V vašem jeziku bi rekli temu vencu past.«

Njegov glas je bil zdaj priostren in tenak. »To je priprava, da postanejo uporne ženske voljne. Ali vidite? Pritisk na tole pero in oba dela skočita naprej in vedno tesneje oklepata predmet, ki ga imata v objemu.«

Hing-Hiu je odstranil svoje naočnike in iz njegovih oči so švigali bliski. »Razen tega pa je ta venec prelesten okras za okrog vratu.« Z opičjo naglavo je dal mučilno napravo Jacquelinji čez glavo, medtem ko je zaponko na sklep držal z dvema prstoma vsak sebi.

Bledo obličje velikih, prestrašenih oči se je dvigalo iznad listnatega venca ko glava kake mučenice.

»Kako ste vendar lepi!« je zahropel Hing-Hiu s stisnjenimi zobmi in je tako približal svoj obraz Jacquelininemu, da je njegovo lice slonelo na njenem.

Kri je šinila Jacquelinini v glavo. Oči so se ji še bolj razširile in s studom je hotela okreniti glavo v stran.

»Ne zganite se!« je vzkliznil Hing-Hiu. »Če se le premaknete, ste mrtvi! V mojih rokah ste!«

Strahoten krik se je izvil Jacquelinini iz grla.

»Da, da, v mojih rokah ste,« je ponovil Hing-Hiu in se zvižečno namrgodil. »In iz

Janez Jalen:

Ogrinjača (Odlomek iz povesti »Previsi«)

Pri Dobnikarju so dišale kolone in ocvirki. Vonj po obilnosti dobrin je ovijal visoko hišo, prostorne skednje in hleve, obsežno kaščo in se zgubil zadaj na žagi med skladi po smoli dišečih desk.

Od ognja in dela vsa pregreta je stala gosposinja, Dobnikarjeva mama, ob širokem ognjišču. Tako je bila zaverovana v kuho, da ni slišala, kdaj je stopila med vrata beračica. Šele na nekako prisiljeno in piskajoče voščen dober dan je zaokrenila glavo in odzdravila: »Bog daj!«

Neža ni imela navade, da bi berače na hitro odpravljala s najmanjšim denarjem ali da bi komu vsiljevala postano jed. Ne, vedno je počakala, česa si bo revež zaželel.

»Če bi mogli s kakšno kronico malo pomagati,« je zaprosila beračica.

Dobnikarica je segla v žep in položila v na pol odprto roko kovance za dva denarja. — Manj kakor denar ni nikomur dajala. Začudila se je lepi, beli, ozki roki prosjakinje in zopet odhitela k loncem in ponvam.

»Če bi bila kakšna klobasica že pečena —?«

»Kar tja le k mizi sedite.«

Neža je brž ustregla na pol izrečni želji. Vedela je, da prosjaki niso baš prevečkrat deležni kolin. Pa tudi žensko samo je hotela pridržati, ker je koj videla, da se močno loči od drugih beračic. Glas, hoja in vse vedenje je bilo nekako prisiljeno, narejeno. Poteze na obrazu so pa govorile o trpljenju in siromaštvu, pa so bile le bolj naslikane, tako nekako, kakor slab in prav nič pobozen slikar skuša z barvami prenesti na obraz Matere božje njenih sedmero žalosti.

Skrivostna prosjakinja je na rahlo odrihnila prazni krožnik. Neža jo je skušala zaplesti v pogovor, pa je bila žena tako kratkih besedi, da je ni hotela nadlegovati. »Bog ve, kakšne bridkosti je že preživela ta reva,« si je mislila.

Beračica je zasakala pogovor na mraz in zaprosila še za gorko obleko.

Neža se je spomnila, da ima Janja, njen najstarejši otrok, zavrženo, obnošeno ogrinjačo, katere gotovo ne bo hotela nikoli več ogrniti.

Stopila je v sobo svoje hčere, kar takoj našla ogrinjačo in že hotela hitro oditi, da ne bo beračica predolgo sama v kuhinji, ko je še mimogrede opazila na mizici pred ogledalom lepoto, kakršna je v mladih letih tudi sama uporabljala, kadar je igrala na odru. Sklenila je, da ob prvi priliki povpraša Janjo, počemu nosi take stvari na dom.

Beračica se je s ponarejenim glasom zahvalila in ogrinjača v Janjino ogrinjačo odšla. Neža je še dolgo pogledovala skozi okno, pa ni mogla nikjer več na vasi opaziti skrivnostne žene. Kakor bi se vdrla v tla. »Človek bi res skoraj verjel, da me je prišla preizkušat vsaj sveta Elizabeta, mati ubogih, če bi se v današnjih časih še dogajale take stvari.«

Zunaj so se megle za spoznanje dvignile. Prav čez Dobnikarjevo domačijo je letela na široko razpotegnjena jata rac z Barja na jug.

Pri južini je bil Dobnikar čmeren. »Neža! Kolikokrat sem ti že rekel, da ne navali vsakemu beraču kar na trbos. Dva

tega prostora ne boste odšli prej, dokler...«

Ne da bi se zmenila za nevarnost, je Jacquelinina šinila kvišku. Hing-Hiu je bil radi te nepričakovane kretnje ves iz sebe in je sprožil pero na zaklep, a je pri tem pozabil potegniti prste ven. Zobje obeh peres so se mu zasekali v meso. Od bolečin ves iz uma je telebnil na tla in potegnil nanj priklenjeno Jacquelinino s seboj.

Ko se je Gerard koj za tem vrnil v galerijo, ker je bila banka že zaprta, je videl, da so hišna vrata zaklenjena in so bili kitajski slugi kot stražniki na preži. Zdaj se mu je oglasila sumnja. S samokresom v roki si je izsilil vhod in je preiskal galerijo.

Kar je zagledal, je tresčilo vanj, da bi bil skoraj zblaznel.

Policijski stražniki, ki so na Gerardov klic koj prihitali, so se trudili skoraj eno uro dolgo, da so osvobodili nezavestno Jacquelinino iz pasti, ne da bi ji pri tem poškodovali glavo.

Zločinski Hing-Hiu je prišel v ječo, ki je pa ni tako držal zapustil, saj so bili izsledili še več njegovih sleparij.

Gerardu Dorielu pa je prihitalo na pomoč nekaj prijateljev, čim so zvedeli za njegovo nesrečo, tako da je rešil svojo čast.

denarja, kobaso in še čisto dobro ogrinjačo beračici v najboljših letih. In v teh slabih časih?«

»No, no, je že dobro, saj si že stokrat povedal,« ga je hitela zavračati Neža, da bi se ga prej odkrižala. Sama je pa premišljevala, kako neki je mogel zvedeti. Siromaki so ga vsi dobro poznali in če je prejšnje čase kdaj koga ustavljal, je pred njim vsak tajil, kaj je dobil od mame.

Mož je godrnjaje odšel. V veži pa ga je slišala spregovoriti z Janjo. Koj za tem je pa vstopila Janja, ogrinjača v obnošeno, pred kratkim beračici podarjeno ogrinjačo. Mama se je začudila:

»Janja, kaj je ata ustavljal beračico in ji vzel ogrinjačo?«

»Ne.«

»Kako pa je vendar prišla ogrinjača na tvoja ramena?« Neža bi skoraj verjela v legende, v beračico sveto Elizabeto in v revno romarico Marijo.

S čudnim nasmehom, kakršnega še nikdar ni videla na obrazu svoje hčere, je odgovorila Janja:

»Saj si me prav s to ogrinjačo pred kratkim sama ogrnila.«

»Janja?«

KITAJŠČINA

Evropski trgovec pride na poti po Južni Kitajski v majhno vas. Na polju zagleda starega kitajskega kmeta, ki pobira velike kamne po njivi in jih meče v potok. Evropejec se približa in ne more lastnim očem verjeti: kamni niso kamni, ampak je lep, najboljši premog, ki ga srečni Kitajec pobira po svojem polju! A kaj, da ga meče v potok?

»Ali veš, kaj je to?« nagovori Kitajca. Ta ga pogleda.

»Seveda vem,« pravi mirno, »to je premog.«

»No — in? Zakaj ga ne zbiraš in prodajaš?«

Kmet ga pogleda in se nasmehne: »Gospod,« mu pravi očitajoče, »jaz sem vendar kmet, ne pa knap!«

Evropejec, ki že dolgo živi na Kitajskem, pripoveduje: »Nekoč sem prišel v majhen kraj med Peipingom in Tiencinom in sem videl pri nekem košarju prekrasne košare. Že več let zbiram izredne košare in imel sem torej priliko, da svojo zbirko povečam z nekaterimi krasnimi košarami. Vstopim v trgovino in vprašam za ceno.

»Štiri košare lahko dobiš,« je dejal košar, častljiv Kitajec z dolgimi brki in je povedal prav beraško ceno.

»A jaz bi rad vseh osem, ki so tu.«

Odkimal je rekoč: »To ni mogoče.«

Vprašam ga, ali je obljubil košare kake-mu drugemu kupcu? Ne, ni jih! — Ali pa mogoče še niso storjene? So, kakor one štiri. — Zakaj jih pa potem noče prodati? Saj se ne nudi vsak dan taka prilika, da bi kar na lepem prodal osem košar!

Nasmehljaj se je z onim kitajskim, gospodskim nasmehom, ki te koj razoroži in ki ne trpi ugovorov: »Gospod, jaz naredim osem košar na teden. Teh osem košar me preživlja, ker jih večinoma prodam. Danes se je teden začel, mogoče bi za teboj prišel

»Z atom sva se bila dogovorila, da se prepričava, če res ne veš prave mere, kadar daješ vbogajme.«

»Janja!«

»Ni čudno, če ata včasih godrnja.«

»Janja, kako si grda!«

»Grda? Fantje vedo drugače povedati,« se je skušala ponorčevati hči.

Mami je pa šlo na jok.

»Betlehemka si, Janja. Zato ker... Če bi na tvoja vrata potrkala sama Mati božja in te prosila za streho, da bi nam sina Odršenika rodila, bi jo tudi ti poglala v črno noč.«

Janjo je minilo norčevanje. Zresnila se je. Sprevidela je, kako napako je naredila. Vzelo ji je besedo in ni mogla več ugovarjati. Molče je poslušala mater, ki jo je poučevala, da ne vemo danes, kaj se utegne jutri zgoditi z nami. Ni treba, da bi ravno premoženje propadlo. Spomnila jo je na pripovedovanje zemljaka Mraka, kako je v ujetništvu kruha prosil. In pa brezposelni. Zdravi in mladi so, pa morajo na tuje kljuke pritiskati. »Bog nas obvaruj huđega! Zapisano pa nikjer ni, da bi nas samih ne moglo kaj podobnega prizadeti.«

»Mama!« je bolj dahnila kakor pa spregovorila Janja.

»Da. Kadar se omožiš in postaneš sama mati, se v skrbi za otroke zaveš, česar sedaj ne veš. Svet se hitro obrača in tvojim otrokom se lahko tako hudo godi, kakor si medve še predstavljati ne znava. Naj spet nastane vojna —«

Janjo je pretreslo. Oklenila se je mame in jo prosila odpuščanja.

»Je že dobro, je že dobro,« se je branila Dobnikarica. »Saj je prav, da si naredila, kar si. Sem ti vsaj mogla povedati, kakšna bo di.«

»Bom, mama,« je s solzami v očeh obljubila Janja.

*

Megle so se bile spet ponižale in streh se je začel prijemati sneg.

Spomladi, ko so zvezeli pirhi na mahu, se je Dobnikarjeva mama ob ognjišču zgrudila smrti v naročje. Dolga vrsta siromakov se je solzila za njenim pogrebom.

Na mamin grob je dala Janja sama na svojo odgovornost izlesati v ogrinjačo ogrnjeno mater z brezskrbno spečim otrokom v naročju.

Molče je plačal ata velik račun.

Pri Dobnikarju je po mamin smrti nekaj let gospodinjila Janja. Po svoji darežljivosti je zaslovela daleč naokrog.

Tiste obnošene ogrinjače pa bi Janja za vse na svetu nikomur ne dala, pa čeprav je sama nikdar več ni ogrnila. In ko se je možila, jo je vzela z balami vred na svoj novi dom. Bila ji je najljubši spomin na mater.

še kdo po košare. Kako naj vseh osem dam tebi?«

*

Neki misijonar iz nekega srednjekitajskega mesta ima navado, da vsako jutro, ko pride mimo vodnih vrat, podari beraču, ki sedi ondi, po dva novca, vsak dan enako, mesec za mesecem. Čez nekaj časa pa misijonar zboli in mora osem dni ležati v postelji. Devetega dne pride spet do vrat in hoče dati beraču dva novca, a berač odkloni dar, rekoč:

»Dobiti moram denar za osem dni,« pravi vljudno in prijazno, »jaz sem zaman čakal nate. Saj vendar veš, da računam s tem denarjem in da mi manjkajo tvoji novci.«

»Toda jaz sem bil bolan,« se oprostča misijonar, »ostati sem moral doma.«

Berač žalostno zmaje z glavo, ko da mu je žal, da se belemu gospodu ne da nič dopovedati.

»Saj bi bil lahko kulija k meni poslal,« pravi nato prav tiho.

*

Globoko jezero

Tujec si ogleduje jezero in vpraša domačina, kako globoko je.

»Prav natančno ne vemo,« odvrne domačin, »toda lansko leto je šel neki farmar iz Avstralije v vodo in je izginil.«

»Pa ga niste mogli dobiti?« vpraša tujec.

»Ne; naslednji dan smo dobili brzojavko iz Avstralije, naj mu pošljemo njegovo obleko.«

*

Konjski kupec naroči svojemu sinu, naj preizkusi nekega konja. Tiho vpraša sin očeta: »Oče, ali mislite konja kupiti ali prodati?«

*

V nekem kraju, kjer so večne povodnje stoji napisano na kolu: »Kadar je ta kol pod vodo, se po tej cesti ne more voziti.«

Bug nam dej te duober čas . . .

»Štehvnanje« je star narodni ziljauski običaj. S »štehvnanjem« v Bistrici na Zilji na binkoštni ponedeljek začnejo »štehvnanja« po vsej Ziljski dolini

Najveselejši dan je za Korošca »žegen«, ki pa se ne praznuje, kakor je večinoma navada po Kranjskem, na dan cerkvenega patrona, ampak v Korotanu ima svoj »žegen« vsaka vas, bodisi še tako majhna.

Žegen dela pri Zilji vsled obilnega snaženja in pripravljanja mesa, šartelnov, fancevov i. dr. gospodinji in gospodarju veliko skrbi, mladim pa veliko veselja, kajti vsak poskrbi za dober žegen, naj bo še tako ubožen. Že dva ali tri tedne pred žegnomo določijo brhke Ziljanke, katera bode »Ziljana« ali »Slovenka« in katera »Nemka«. Ziljana v kratkem oblačilu se imenuje navadno Slovenka, ona v dolgi janki ali »čiklik« pa Nemka. Mladenke pripravljajo skrbno svojo obleko za »žegen«; likajo ras in drugo perilo in mu napravijo kakor pri harmoniki lepe bavde; likajo svilene robce ali »peanetelne«, ki jih bodo pokrile k maši in potem k »prvememu plesu«; obšivajo čevlje in priredijo k psu belo-modro-rdeče trakove.

Da povzdignejo še bolj slovesni dan, ustanovijo fantje že teden ali dva tedna pred »žegnomo« »konto« ali kupijo skupno sodček vina, ki ga na »žegen« tudi popijo skupno. Naročijo si tudi godbo, ki mora iti za »konto«, kamor se ji ukaže. K cerkvi mora spremiti godba »konto« brezplačno, pa tudi za ples plačujejo člani »konte« manj ko drugi, kajti »konto« mora skrbeti za mir in red pri plesu.

Stari ljudje še pomnijo, da so vzeli mladeniči, kadar niso ustanovili »konte«, vino na »roč«; precepili so namreč količek in dali en del gostilničarju, drugega pa so ohranili sami in zaznamovali na njem, koliko »pint« ali litrov jim je prinesel gostilničar.

Teden pred žegnomo naroči vsak fant pri svoji »dečli« ali »pušel« ali šopek, ki ga naredi dekle iz rdečega klinčka, roženkravta in rožmarina, zraven pa priveže še z zlato peno prevlečenih lanovih glav in nekaj miganja. Po šopek pride fant sam, in sicer v soboto zvečer ali pa v nedeljo zjutraj in prosí dečvo za »prvi raj« ali ples.

Skoro pri vsaki župnijski cerkvi se bereta na »žegen« po dve sv. maši; k prvi gredo gospodinje in starejši ljudje, k drugi mladina. Pred cerkvenim opravilom se zbera mladeniči v bližnji gostilni, odkorakajo potem z godbo k cerkvi in eden mladeničev nese lepo okrašen liter vina. Ako je v župniji več vasi, je tudi več »kont« in godb. Dekleta gredo na »žegen« v najlepših oblačilih v cerkev, se postavijo druga za drugo in ne gredo prej iz cerkve, predno po maši ne odzveni »Ave Marija«, in tedaj

Najdražja snov na svetu

To ni zlato, pač pa radij, ki se rabi kot zelo učinkovito zdravilo proti raku in še proti drugim boleznim. Radij je zato tako drag, ker je te snovi na svetu silno malo ter se pridobiva po velikem in dolgotrajnem trudu. V laporju je komaj tanka nitka radija. Za en gram radija morajo očistiti nad 60 vagonov (en dober tovorni vlak) takega laporja. Iz teh vagonov dobe potem šele 1 vagon — radijeve rude. To rudo pa morajo še predelovati eno celo leto, da dobe iz nje vsaj 1 gram radija. Na vsem svetu je te najdražje snovi samo nekaj dekagramov, pa vendar predstavlja ta »malenkost« ogromno premoženje.

Kako se obvarujemo želodčnih bolezni

Želodec leži v človeškem telesu pod srcem in pljučmi in je vrečici podoben. V njem se prebavlja zaužita jed in pijača, potem pa se presnavlja v črevih, odkoder prehajajo v kri redilne snovi. Zdrav želodec je vir zdravja, kadar pa zbolí, trpi celo telo.

Razen jetičnih pa je skoraj največ ljudi bolnih na želodcu. Temu je kriva, kakor nas uči izkušnja, nezmernost v jedi in pijači, neprimerna jed, slaba priprava jedi, slabo žvečenje in preneglo požiranje, pa tudi vročinske bolezni. Pri pljučnici, pri vročinski bolezni, pri griži, pri koleri itd. oboli tudi želodec, tako, da mine vsa slast do jedi in da se ne more jed pravilno prebavljati. Tega ni kriv bolnik sam, in kadar mine splošna vročinska bolezen, si zopet odpomore želodec. Drugih vzrokov pa še človek lahko ubrani. Zato hočem podati navodilo, kako in kaj naj se je, da ostane želodec zdrav in da pravilno prebavlja.

Prvi pogoj dobre prebave je red. Nikdar ne smeš jesti, dokler ni želodec prazen. Ker pa zaužita jed ostane 3—5 ur v želodcu, zato je najboljša, ako ješ samo trikrat na dan, to je zjutraj, opoldne in zvečer. Vsako zauživanje jedi dopoldne ali popoldne je

proti steburu, dočim ostane druga polovica medtem pri godbi in poje. Vsak jezdec ima v roki železen količek in s tem udari v diru po čeburu. Ko prihajajo prvi nazaj, dirjajo drugi mimo čebra. To se ponavlja toliko časa, dokler se ne razsuje čeber. Ko vzamejo ali nataknejo v diru jezdec obroč na količke, pristopi dekle v najlepši svoji obleki k steburu ter poda na krožniku venec onemu možu, ki je prej delil obroče jez-

molijo tudi zunaj cerkve, potem pa zavriškajo in vsaka »konto« zase zapoje in godba jo spremlja:

»Kaj b' jaz kristjan vesel ne bil,
k' sem dan's pri sveti meši bil.
Tam sem videl Jezusa
in njegovo mater žalostno.«

Pred cerkvijo vabijo dekleta sorodnike in znanca v domače hiše na obed ali »vahte«. Po obedu se zberejo fantje, zasedejo le-

Takole »štehvnanje« in rajajo v Bistrici na Zilji

po okrašene konje brez sedel ter jahajo na vas pod lipo, kjer je nataknen lesen čeber na malem steburu. Jezdec je navadno 8 do 12, in sicer jih jezdi polovica v skoku

decem. Mož vpraša dekle, je li prost venček. Če je prost, ga dobi mladenič, ki ga je zaslužil s kreplim pobijanjem čebra, vendar pa ima dekle pravico, imenovati mla-

Glasba v industriji in trgovinah

Uporaba glasbe kot sredstva za spremljevanje dela in kot razvedrila na potovanjih se v Združenih državah vedno bolj širi in je zavzela proizvodnja za te namene primerne glasbe že značaj pravcate industrije. V Chicagu na primer se poslužujejo industrijska podjetja, uradi in velike trgovine takozvane spremljevalne glasbe; število teh podjetij je že več sto.

Tako je vstopila glasba v banke, v zavarovalne družbe, v založniške tvrdke, v velike trgovine, v predsebe zdravniških posvetovalnic, v turistične urade, v železniške postaje, v pralnice, v pekarnice in v restavracije. Poizkusi so pokazali, da olajšuje glasba dejansko duševni in fizični napor in da torej pospešuje povišanje proizvodnje. Naravno niso vse vrste glasbe primerne raznim vrstam dela in zaposlitve in je treba biti previden pri določanju razlik, da ne postane glasba vzrok raztresenja, temveč da obdrži svojo pozitivno vrednost: tako na primer se je ugotovilo, da je v prostorih, kjer se nahajajo predvsem delavci, najprimernejša glasba s hitrim ritmom, glasba, ki je bolj počasna in melodiozna, pa je primerna za obrate, ki zaposlujejo veliko šte-

vilo nameščenk in sploh za delavnice, kjer prevladujejo ženske; končno je intelektualno delo združljivo le z glasbo klasične vrste.

Z organizacijo in razširjanjem programov spremljevalne glasbe se bavijo posebne ustanove, ki so jih nedavno ustanovili in ki naglo napredujejo. Nekatere od teh ustanov so že dosegle visoko stopnjo organizacije: neka tvrdka na primer krije potrebe zelo številnih uradov in industrijskih obratov v nad 49 mestnih področjih; druga zopet že razpolaga z zbirko 6000 glasbenih komadov, ki so primerno harmonizirani za spremljevanje raznih vrst dela. Zato tvrdko so sneli na gramofonske plošče nad 150 glasbenih del in prenaša ta tvrdka svoje programe skozi 24 ur na dan.

V Chicagu obstajajo tri tvrdke, ki »producirajo« spremljevalno glasbo; ena od njih razširja to glasbo po telefonskem omrežju mesta in jo dobavlja svojim naročnikom z ojačevalci in zvočniki. Nagla razširitev te nove uporabe glasbe se pa vidi predvsem iz naraščanja oddajnih postaj, katerih prenosi so brez vsakih motenj in ki so organizirani tudi za prenos lahke glasbe na avtobusih in električni železnici. V ta namen je bila ustanovljena nalašč posebna tvrdka, ki že posluje v Cincinnati (Ohio), poizkuse pa vršijo v tem pogledu tudi v Missouri-u.

Ne pij nikdar preveč naenkrat. Varuj se tudi premrzla pa tudi pretople pijače. Premrzla pijača škoduje zobem in prehladi želodec. Od pretople vode pa se naredijo v želodcu rane, ki razjedajo želodec, ki imajo za posledico večkrat smrtno nevarne krvavitve.

Vsako trdo jed je treba, predno jo po- užiješ, dobro zgristi, prežvečiti in s slino zmešati, ker le na ta način zmleto jed želodec lahko prebavi. Skrbi torej, da si ohraniš zdrave zobe. Zato jih po vsaki jedi očisti s ščetko in izpiraj usta z mlačno slano vodo. Vedno jej počasi. Kdor prehitro je, trpi na slabi prebavi.

Velike važnosti za dobro prebavo je tudi kakovost jedi. Škodljive so vse zelo trde in postane, pokvarjene jedi: staro nagnito meso, klobase ali sir, tudi staro pivo. Tudi izmed navadnih jedi so nekatere lahko, nekatere pa težko prebavne. Seveda je nekaj ljudi, ki imajo tako zdrav in trden želodec, da vsako jed brez težav prebavijo. Drugi pa so bolj rahlega želodca. Za take pa je fižol, zelje, masne jedi, sir, sadje, črn kruh, kumare, zeljnata solata težka jed, ki rada tišči, dela težave in napenja. Krompir se navadno lahko prebavi, ako je pečen, kuhhan ali pražen. Težko prebaven pa je shla-

deniča, ki naj dobi venec. Mož nastavlja potem dirjajočim mladeničem venec, kajti vsak bi ga rad odnesel na količko, toliko časa, dokler ne pridirja zmagalet. Ko se zablešči venec na zmagaletem količku, tedaj zmagalet zavriska, obrne konja na stran in zdrirja z drugimi mladeniči na dom, da oddajo konje. Mladenič, ki je dobil venec, mora peljati dekle, ki je prineslo venec, na »prvi« ali »prvi ples«.

Po pobijanju čebra se prične raj pod lipo. Pravico za »prvi ples« imajo samo poštena dekleta, kajti one, ki so zapravile poštenost, se ga ne smejo udeležiti. Nekdaj je baje, če se je drznilo stopiti tako dekle med druge pod lipo, usahnila lipo. Mladenič, ki ima odradost sestro, ne pleše pod lipo z drugim dekletom, ampak s sestro, in domače dekle ne pleše pred »prvim plesom«.

Pred začetkom »prvega« plesa ali samo »prvega« se zbera tudi mladeniči pod lipo, stopijo v kolo, zapojejo, godba jih pa spremlja:

»Tam stoji 'na lipa
'na lipa zelena.
Pod lipo stojijo fante,
oj fante dvanajste.

Oni se pogovarjajo,
kam drevi v vas pojdejo!
Vsak k svojej ljubici,
jaz k moji Uršici.«

Bog nam daj ti 'n dober čar
ta prvi raj začeti.
Še kaj da smo začeli,
še nehat neb'mo 'meli

Kdor je z Bogom,
Bog je z njim,
sam Jezus je
Marijin sin.

Sem jo videl
na potoce,
k' je imela zlato
vapučo v roce.

Ko odpojejo mladeniči prvo kitico, pomigne vsak svoji rajki in dekleta prihitijo, se primejo s fanti in zaplešejo prvi ples. Ko odigra godba, prime vsak plesalec z desnico svojo plesalko za levico in hodijo, pojoč druge kitice, pod lipo. Nato zaplešejo še enkrat in dekleta se potem vrnejo na prvotno mesto, dokler jim ne dajo mladeniči znamenja za drugi ali »štajerski« ples. »Štajerski« ples so pravilno plesali še pred mnogimi leti, dandanes ga mladina ne zna več, ker plešejo preveč polk in valčkov. Zadnji ples pod lipo je dandanes navadno valček, nakar zaigra godba koračnico in spremi fante v gostilno. Dekleta gredo med tem časom na dom in premenijo obleko za ples v gostilni.

Na »žegni« ponedeljek je v vsaki župnijski cerkvi darovana sv. maša za mrtve in plačajo jo mladeniči. Po maši blagoslovi župnik grobe, na kar se prično pred cerkvijo zopet one slovesnosti kakor prejšnji dan.

Nekdaj so povsod plesali še v ponedeljek »prvi ples« ali »prvi« vsi moške s svojimi ženami. Dandanes je to v navadi še v Gorjah pri Zilji. V ponedeljek po maši gre vsaka »konto« s svojo godbo pod gorjansko lipo in pleše »prvi ples« druga za drugo. Mladina pleše povsod tudi v ponedeljek, kajti v nedeljo pustijo navadno domači fantje in dekleta prostor drugim, zato je pa godba v ponedeljek samo za domače.

Novo zdravilo proti koleri

Poročilo nekega zdravniškega krožka iz Bombaya (Indija), ki ga je objavil »Britanski zdravniški obzornik«, javlja o pomembnih uspehih pri zdravljenju kolere z nekim novim zdravilom. Preparat je poseben kemičen proizvod in nosi označbo »6257«. V sedemindvajsetih vaseh so s tem zdravilom poizkusili zdraviti bolnike, katerih vsled prometnih nedostatkov ali revščine ni bilo mogoče prepeljati v bolnice, kjer bi uživali splošno zdravniško oskrbo in kjer bi jih negovale izvežbane sestre. Od 85 bolnikov jih je 82 ostalo pri življenju. Pri tem je treba omeniti, da je poprej na istem ozemlju pomrlo do 60% ljudi ravno vsled kolere. Če se bodo takšni povoljni rezultati pokazali tudi pri vseh vrstah kolere, bo s tem odprta pot do zanesljivo učinkovitega zdravljenja ene najstrašnejših bolezni tropskih dežel.

jen in okisan krompir. Vsaka jed mora biti tudi dobro skuhana ali pečena.

Prav koristen prebavi je kratek počitek po jedi. Tudi žival se po jedi vleže in počiva. Prebavo pa pospešuje pridno delo in izprehod po čistem zraku. Ravno tako dobro spanje in duševni mir. Skrb, žalost, duševni napad pa motijo prebavo.

Še enkrat kratko ponovim: red in zmer- nost v jedi in pijači, skrb za zdravo lahko prebavno in dobro pripravljeno jed, zdravo pitno vodo, zdržanje preobitnega zauživanja opojnih pijač, pa si boš ohranil zdrav želodec

Dr. A. H.

Za naše gospodarje

Poznate angorske kunce?

Najbrž ne. Če bi jih poznali, bi jih gotovo gojili. Niso namreč samo lepi za oči, ampak so tudi koristni. Redimo jih lahko kot navadne zajce kožuharje zaradi mesa, še več pa nam koristijo s svojo dlako.

Navadno imajo angorski kunce belo dlako, včasih jih pa tudi vidimo v mehkih kožuhih svetlorjave, sive ali celo črne barve. Včasih najdemo še druge odtenke najrazličnejših barv. Najbolj pogosti pa so vendar kunce bele pasme. Volno iz bele dlake lahko barvajo, največkrat z močnimi, živimi barvami. Dlaka črnih, sivih ali drugače barvanih angorcev ima to prednost, da je naravno barvana.

Odrasli kunce imajo dlako dolgo okoli 6 cm, nekateri celo 8 do 12 cm. Ravno ta dlaka dela angorske kunce dragocene. Celo življenje daje kunec volno, ne da bi ga bilo treba ubiti, kot moramo zajca kožuharja, če hočemo dobiti kožuh. In to moremo napraviti le enkrat, angorca pa lahko strižemo večkrat na leto. Negovati pa mu moramo dlako s česanjem in žival mora biti stalno čista. Češemo ga po potrebi, to je tolikokrat, da se mu dlaka pravilno razvija in je vedno snažna. Zato je prvi pogoj ta, da ima angorec svojo kunčnico čim manj umazano. Nekateri gojitelji angorcev so kunčnicam napravili dvojno dno. Gornje je sestavljeno iz lat, da vsa nesnaga pade skozi špranje na spodnje dno in kunce imajo na vrhnjem vedno čisto.

Pri česanju nekaj dlake populimo. To potem ob vsakem česanju spravimo. Najboljša pa je volna, ki jo dobivamo s striženjem. Angorca strižemo navadno trikrat na leto: spomladi, poleti in jeseni. Mlade angorce strižemo prvič, ko so stari sedem tednov, drugič, ko imajo tri in pol mesece in tretjič, ko so dopolnili pol leta. Odrasle živali, ki jih redimo le zaradi volne in ne za pleme, lahko strižemo vsake tri mesece. Strižemo angorce s posebnimi škarjami, ki so upognjene in imajo tope konice. Če nimamo takih posebnih škarj, lahko strižemo tudi z navadnimi, samo previdni moramo biti pri striženju, da živali ne ranimo. Kunce se kmalu navadijo na striženje in so pri delu čisto mirni. Če so nemirni, so na-

vadno zato, ker premalo pazljivo strižemo, morda smo žival celo ranili.

Dlaka pa ni povsod enaka. Najboljša je na hrbtu in ob straneh, na trebuhu je slabša. Pri spravljanju volne denemo boljše skupaj, slabšo posebej. Ko smo odstranili vse smeti, ki so bile morda še med dlako, jo naložimo v pramenih v šatuljo. Pozabiti ne smemo v šatuljo položiti tudi nekaj nafalina, ki odganja mole, velike prijatelje angorske volne. Strižena volna, ki je nad 6 cm dolga, popolnoma čista in shranjena v pramenih z nakodranimi vlakni, je najboljša in najvišje cenjena. Štirje odrasli kunce nam dajo na leto en kilogram volne. Iz nje dobimo približno tri metre blaga. Najlepše in najbolj trpežno je blago, ki vsebuje 60 odstotkov angorske volne. Največ jo uporabljajo za plečnice, včasih za otroška oblačila in za modne predmete. V resnici je za take predmete prikladna, ker je nežna in mehka. Kljub temu pa je angorska volna proti pričakovanju silno trpežna. Tudi s pranjem ne izgubi kmalu nežnosti in barvnega sijaja. Tudi ti predmeti so najboljši iz 60 odstotne angorske volne. Ročno predena stoodstotna angorska volna ni najboljša, ker se preveč kosmati in mucka. Iz angorske volne izdelujejo tudi perilo, ki je posebno toplo, trpežno in higijskično.

Angorske kunce redijo po vsem svetu, najbolj seveda v deželah, kjer je močno razvita tekstilna industrija. Zgradili so posebne farme angorskih kuncev, kjer gojijo na tisoče in celo deset tisoče živali. Načesano in nastriženo volno uporabljajo pri izdelovanju blaga. Blago, ki vsebuje angorsko volno, je na trgu tudi znatno dražje od drugega blaga.

Pri vsej svoji koristnosti pa je angorski kunec zelo skromna žival. Redimo ga lahko skoraj z vsakim zelenjem, včasih celo z različnim plevelom. Kuhinjske odpadke, ki bi jih sicer odvrgli, lahko porabimo za hrano angorskih kuncev. Tako imamo s temi majlimi živalimi majhne stroške pa velike koristi. Ne dajejo nam samo mesa ob zakolu; veliko več je vredna dragocena volna, katero nam dajejo, dokler žive.

Dobrodelnost ali račun?

Ameriška pomoč Evropi

Marshallov načrt za pomoč Evropi je sorazmerno kmalu postal zakon in prve pošiljke te pomoči so že na potu v Evropo. Med razpravljanjem je bilo izraženih na kopice razlogov za in proti tako v Evropi kot tudi v Zedinjenih državah: navdušenje, odobravanje, pa tudi skomiganje, podtikanje dobrih namenov in nasprotovanje.

Toda poleg te uradne pomoči se vali znatna količina prostovoljnih darov v Evropo: posameznikom, pa tudi raznim dobrodelnim ustanovam. Pravijo, da potuje dnevno 10.000 Care paketov v Evropo.

Človek se nehoče vpraša, kako je to sploh mogoče. Tako smo se že navadili živeti v najbolj skromnih razmerah, da se nam zdi skoraj pripovedka iz tisoč in ene noči, če ugotovimo, da prihaja ta zasebna pomoč prav za prav še vedno iz velikega blagostanja, ne da bi si morali Amerikanci kaj mnogo odtrgati od ust. Statistiki so izračunali, da bi bila pomoč Evropi lahko še mnogo izdatnejša, če bi smotrno porabili samo to, kar Amerikanci odvržejo.

POVPREČNA VEČERJA ŠTIRIČLANSKE DRUŽINE

V USA je življensko stanje tako, da moramo tudi velik del delavcev šteti k tzv. srednjem sloju.

Naslednji primer nam pokaže povprečno porabo dobrin za večerjo štiričlanske družine in ceno take večerje.

3 funte (pribl. 1½ kg)		
pečenke	2,70 dolarja,	27.— šil.
krompir	0,10 „	1.— „
korenje	0,15 „	1,50 „
solata in paradiž-		
nikli	0,40 „	4.— „
1 konzerva graha	0,18 „	1,80 „
8 kosov kruha	0,08 „	0,80 „
surovo maslo	0,15 „	1,50 „
mleko in kava	0,16 „	1,60 „
poobedek (desert)	0,07 „	0,70 „
juha	0,23 „	2,30 „
skupaj	4,22 dolarja	42,20 šil.

Žel niso navedene pri posameznih hranilih količine, da bi mogli izračunati kalorično vrednost take večerje na osebo. Toda če upoštevamo samo meso in kruh, pride na osebo okrog 1000 kalorij za večerjo. Hranilno vrednost ostalih hranil je treba še prišteti, tako da res ni preveč zahtevano, če razne dobrodelne organizacije priporočajo, naj si vsaka oseba dnevno odtrga samo košček kruha in to daruje za Evropo.

KRVNA POVEZANOST Z EVROPO

Zelo velik del zasebnih pošiljk v Evropo prihaja od raznih bližnjih in daljnih sorodnikov, ki žive že nekaj časa v Novem svetu in pošiljajo pomoč svojim sorodnikom in znancom v Evropo.

OBČUTEK LASTNE OGROŽENOSTI

Svet je postal danes tako majhen, da preskoči iskra revolucije lahko tudi oceane. Amerikanci počasi spoznava, da revolucija v Evropi ne bi ostala brez vpliva na njihove dežele. Ko je nekdo zastavil Amerikancem vprašanje, ali si morejo dovoliti to pomoč, kakor jo je predlagal zunanji minister Marshall, mu je takoj drugi odgovoril s protivprašanjem: Ali si more Amerika dovoliti, da ne pomaga Evropi?

TOREJ LE TUDI NEKOLIKO RAČUNA?

Dokler je bilo še dovolj neraziskanih krajev ter dežel z bogatimi naravnimi zakladi, so lahko poedine države bogatele tako, da so si postopoma osvajale te dežele, jih naseljevale in po potrebi tudi izkoriščale prvotno naseljene prebivalce. Toda danes se je položaj že v mnogočem spremenil. Svet je že razdeljen, v veliki meri že državno organiziran in tudi prvotno prebivalstvo, kolikor ga niso belci zatrli, se začena zavdati svojih naravnih pravic in noče biti več samo predmet zatiranja in izkoriščanja. Zato morejo tako velika in močno modernizirana narodna gospodarstva, kot je severno-ameriško, izdrževati visoko življensko raven svojega prebivalstva le, če razvijejo močno trgovino z ostalimi državami. Uničenje tujega narodnega gospodarstva pa pomeni v tem primeru uničenje lastnega kupca. Na daljšo dobo gledamo torej lastno izgubo.

Poleg še cele kopice razlogov, ki so naginili Amerikance, da bodo podprli obubožano Evropo ne samo z lepimi besedami, marveč tudi z dejanji, je gotovo eden tudi ta: podpreti evropsko gospodarstvo, da si opomore od tolikih izgub, da bo zopet kaj proizvajalo ter bo s svojimi proizvodi nastopalo kot kupec ameriških proizvodov.

Tak račun pa tudi za obubožanega ni sramoten, saj mu je samo dobrodošla pomoč, da si zopet odpomore od prekomerne oslavitve. Ko si bo evropsko gospodarstvo opomoglo od najhujših udarcev, bo lahko nastopilo zopet kot izvoznik najrazličnejših dobrin, s katerimi bo kupovalo to, kar potrebuje.

Gospodarski dvig Evrope pa bo tudi odtegnil mnogo vode, ki jo sedanje težke razmere speljujejo na mlin raznim prevratnem. Kriza sicer ni samo gospodarska in jo bo mogoče premagati dokončno le z duhovnimi sredstvi, toda omogočitev kolikor toliko človeku primerne življenja bo zmanjšala število zapeljanih, ki po navadi ne spoznajo vseh namer ki jih zasledujejo samozvani voditelji ponižanih in razžaljenih.

Črno zlato

Ze celo stoletje je premog glavno gorilno sredstvo svetovne industrije. Brez njega bi ne bilo mogoče topiti železa, ne poganjati parnih strojev; le malo tovarn bi moglo sploh še obratovati. Električni tok za domačo uporabo in industrijo pridobivajo večinoma iz premoga, saj vodne sile (»beli premog«) ni povsod dovolj. Premog je vsekakor še vedno najvažnejša surovina v novodobnem gospodarskem življenju.

Skozi dolga leta je premog služil v prvi vrsti za kurivo. Bil je vir toplote in električnega toka. Ostale proizvode, ki se tvorijo med gorenjem premoga, to so: ter, koks, amonijak in še mnogo drugih, so smatrali malone za neprijetne pojave in so jih metali proč, kvečjemu da so jih morda porabljali v nepomembne svrhe, kot je na pr. tlakovanje cest itd. Šele pozneje so odkrili, da vsebujejo ti odpadki, posebno ter iz črnega premoga, dragocene surovine za kemično industrijo.

Iz tera — tvarina, ki nastane pri proizvodnji plina — katerega so nekoč odvažali na smetišča, se je do danes posrečilo kemikom pridobivati zdravilne tablete, barve, umetna gnojila in še druge vrednostne tvarine.

Premog je mogoče neposredno pretvoriti v živila, predvsem v mast, katero danes gladijoči svet tako zelo potrebuje. Ze leta 1938 so v Nemčiji postavili dve tovarni, kjer so pretvorili premog v tvarine, iz katerih je nato bilo mogoče izdelovati mast. Proizvodnja vsake teh dveh tovarn je znašala 20.000 ton na leto. Lahko rečemo, da je med vojno prihajal znaten del nemških obrokov masti ravno iz rudnikov v Porurju.

Tudi v Veliki Britaniji so poskušali z raziskovanjem, ali bi se moglo premog pretvoriti v tvarine, katere so danes še bolj potrebne. Iznašli so postopek za neposredno pretvorjenje premoga v petrolej in diesellovo olje. Prvotno je ta projekt trčil na trgovski odpor, toda v kritičnem vojnem času so tovarne dobavljale 227.000.000 l goriva za pogon letal na leto kakor tudi na tisoče ton olja in voska.

Iz premoga je mogoče pridobivati tudi lepe novodobne tkanine. V Angliji bo prišlo kmalu na trg novo sukno, o katerem se trdi, da je zelo toplo in pa varno pred mo-

lji, da se ne mečka in ne uskoči pri pranju. Surovino za izdelovanje tega sukna pridobivajo iz premoga.

Premog vsebuje kot glavne sestavine ogljik, vodik, kisik, dušik in žveplo. Vse te sestavine pa tvorijo v nešteti različnih sestavah in skupinah surovine za proizvode, ki jih rabimo v vsakdanjem življenju, kot je n. pr. gumi, škrob, slad itd.

Stanje novodobnega raziskovalnega delovanja po kemičnih laboratorijih ne dopušča nobenega dvoma, da bo v bodočnosti mogoče iz najmanjših ostankov premoga pridobivati koristne stvari.

Gospodarske novice

Predsednik Truman je predložil senatu mednarodni žitni sporazum, ki ga je podpisalo 36 držav, skupno s spremnim pismom, ki priporoča hitro ratifikacijo. Sporazum je bil sklenjen na svetovni žitni konferenci v Washingtonu.

Predsednik je izjavil, da je namen sporazuma preskrbeti žito uvoznim državam in tržišča izvoznim državam in to po primernih in stalnih cenah. Opozoril je, da morajo sporazum potrditi podpisane vlade do prvega junija. Za sporazum sta se izrekla tudi zunanji minister Marshall in vršilec dolžnosti poljedelskega ministra Dodd.

*

Lansko leto so po vsem svetu zgradili za 2,111.886 ton ladij.

56,9% te tonaže, kar znaša 1.202.024 ton, so zgradili samo v Veliki Britaniji in severni Irski.

To je rekordno število, če upoštevamo odstotek, ki je lansko leto znašal 53,3%, leta 1938 pa 34%.

Izbruh vojne je seveda znatno zmanjšal gradnje trgovskih ladij, toda britanska proizvodnja je v zadnjih letih vojne kazala stalno obnovo ne samo v lastni proizvodnji temveč tudi z ozirom na odstotek svetovne gradnje ladij.

*

Pred kratkim so v Veliki Britaniji uvedli uporabo penicilina za zdravljenje krav, ki so obbolele za posebno boleznijo na vimenu, ki se imenuje mastitis. Rezultati so bili odlični. To novico je objavil ravnatelj enega izmed središč za raziskovanje pri poljedelskem ministrstvu na shodu poljedelcev, ki se je pred kratkim vršil v Londonu. Bolezen mastitis verjetno najbolj izmed vseh ostalih bolezni povzroča izgubo mleka in s tem tudi mlečnih proizvodov.

Cevi, ki ne rjave

Po dolgoletnih naporih se je metalurgom končno posrečilo rešiti problem zarjavelih in vsled tega zamašenih vodovodnih in parnih cevi.

Najnovejšo odkritje britanske kemične industrije, ki bo na ogled ob priliki britanskega industrijskega velesejma v Birminghamu, obstaja v spoznanju, da tvorijo baker, nikel in železo spojino, iz katere lahko izdelujejo vodovodne cevi, cevi za parne stroje itd., ki niso razjedljive (n. pr. na parnikih vsled slane morske vode) in ki tudi ne rjave.

Istočasno je v razvoju izdelovanje nove vrste cevi s podobnimi lastnostmi, ki vzdržijo visoko vročino pri strojih na oljni pogon. Izdelujejo jih iz spojine medi in aluminija.

Sadno drevo — ne rodi

Sadno drevo zasadimo zato, da nam čimprej in čim več rodi.

Večkrat pa se zgodi, da mlado sadno drevo izredno bujno raste, da leto za letom poganja nove mladike in veje, da se vedno bolj košati. Toda v vigredi na tem drevesu ni cvetja in jeseni je seveda brez sadja.

Tako drevo je treba prisiliti, da ne poganja tako bujno novih mladik in da te mladike ne rastejo v dolgo šibje.

V vigredi okrog debela takega drevesa ovijemo močno žico, ki jo privijemo, pritegnemo s kleščami. Da pa se žica ne zareže v les, podložimo pod žico pas iz usnja, iz klobučevine ali iz podobnega blaga.

Ko začne les rasti, se zareže žica v lubje in zavira, da ne more drevni sok naprej. Ker veje nad tem žičnatim pasom ne dobivajo več toliko hrane, novi mladi izrastki ne morejo več rasti v dolžino, ostanejo torej kratki in začnejo tvoriti plodne brstiče.

To si moremo razložiti takole:

V zemlji raztopljenе hranilne snovi se dvigajo, potujejo po malih cevčicah pod drevesnim lubjem v deblo, v veje, v vejice in v liste. V listih, ki dobivajo zraka, ogljikovo kislino, se pretvarjajo nato te snovi pod vplivom sončne svetlobe v razne sestavine, ki so potrebne za rast drevesa, za tvorbo cvetja, plodov itd. Te snovi, ki so sestavljene predvsem iz beljakovin, škroba in sladkorja, potujejo nato v sloju med lub-

jem in lesom navzdol, deloma čisto do korenin, ki morajo tudi dobivati hrano za svojo rast.

Žičnati pas ovira, da ne pride toliko hrane v korenine, ki pa morejo zato poslati tudi manj v soku raztopljenih snovi v drevesno krono. Vse to prisili drevo, da ne poganjajo izrastki v dolžino in na drevesu izraste več kratkih, sadnih nastavkov.

Namesto žičnatega pasu moremo tudi napraviti povprečno zarezo na drevesnem deblu pod vejo, ki preveč poganja v les.

Ako napravimo zarezo nad spečim očesom, začne to poganjati, ne naraste pa iz tega sadni nastavek, ampak mladika v les.

Žičnati pas sme ostati le do jeseni. Nikakor ne smemo pustiti žice na drevesu tudi preko zime. Ako bi bila nevarnost, da žico »zalije«, to se pravi, da bi jo lubje preostlo, moramo žico takoj odstraniti.

Ako pritrdimo na sadno drevo žičnati pas, ne smemo temu sadnemu drevesu nepravilno gnojiti. Vedeti moramo, da vsako gnojenje z dušičnatimi gnojili (hlevski gnoj, gnojnica) pospešuje rast listov, ne pa plodov.

Bilo bi zato nepravilno, da pritrdimo na drevo žičnati pas, nato pa gnojimo z dušičnimi gnojili. Gnojiti pa moramo s fosfatnimi in kalijevimi gnojili, ki pospešujejo tvorbo plodov.

Izpod domače lipe

SENČNI KRAJ

Smo visoko v hribih nad Pliberkom in k nam le počasi zaidejo novice, razen takih, za katere bi bilo bolje, da bi rek prišle pozno ali pa sploh ne. Ena takih je tudi novica o kontrolah. Ko smo brali v časopisih o kontrolah, smo pač mislili, da so taki kmetje, ki svojih odvišnih pridelkov nočejo oddati. Taki se tudi res dobijo, toda ne bi bilo prav, vse meriti z istim merilom. Oglejmo si nekoliko to pošast.

Vsak kmet se mora zavedati, da če more kaj pogrešati, naj da v splošno korist. Če vidiš brata v sili, pomagaj mu! To je bilo pri nas na kmetih vedno tako. Toda večno dajanje, kakor je sedaj, tega pa ne zmore nihče, vsaj pri nas ne, kjer je zemlja borna in jo je malo. Po drugi strani pa še tisti nekaj grošev za oddano blago ne dobiš in moraš čakati. Zgodil se je primer, da je peljal hribovski kmet krompir na oddajno postajo. Vozniku pa je moral več plačati, kakor je izkupil za krompir. Če bi se delavcu kaj takega zgodilo, bi začel stavkati. Kaj pa naj kmet počne? Ali naj tudi začne stavkati in ne obdeluje več zemlje?

Nihče ne bi godrnjal, če bi dobil za blago primerno ceno. V letih 1932—36, ko so bili prašiči najbolj poceni, si dobil za kilogram masti troje gnojnih vil. In danes? Jasno je, da mora produkcija pod takimi pogoji padati, kmet pa velja za saboterja. Kako naj kmet plača hlapcu 100 šil. na mesec? Le kje naj jih vzame. Saj je vendar smešno, da moraš dati liter mleka za 30 grošev. No, sedaj pravijo, da bo cena večja. Res je, da delavec nima prevelike plače, toda kdaj je bilo meso trikrat dražje od živine. Tako je z vsemi pridelki. Naša hribovska zemlja zahteva pridnih rok in je treba trdo delati, če hočemo prislужiti borni vsakdanji kruh. Na to naj pomislijo vsi, ki imajo opravka s svinčnikom.

BRDO

Naša vas stoji na hribočku med visokimi grebeni Karniških planin. Hiše in hišice so raztresene. Prebivalcev ima 280. Sredi vasi stoji lepa bela cerkva, posvečena sv. Mihaelu. Nasproti cerkvice se dviga mogočen grad Kunburg, katerega gospodarji so grofje von Kunburg. Lepi poslopji sta še župnišče in šola. Pred župniščem je 77 let stara lipa, pod katero se vrši vsako leto po stari šegi in navadi »štehanje« in »rej pod lipo«.

Prebivalci so kmetje in so večinoma Slovenci. Pečajo se s kmetijstvom in živinorejjo. Pri konjereji prevladuje noriško plemo. Seveda imamo v vasi tudi rokodelce: kovača, kolarja, čevljarja, krojača i. t. d. Tudi trgovino in pošto imamo v vasi.

Iz Brda drži lepa cesta v bližnje mestece Šmohor, ki je 3,5 km oddaljeno od vasi. Še nekaj o šoli na Brdu. Pouk se vrši v slovenščini in nemščini. Šola je bila 2. oktobra 1870 prezidana. Občina je kupila namreč kmetijo, ki se je imenovala »Sumerlauš« št. 4. V krajevnem šolskem svetu je bil takrat znani rodoljub Jožef Grafenauer. Gla-

var je bil Jožef Nerodi, šolski nadzornik Levitschnigg. Prvi učitelj je bil Johann Schummi. Drugi je bil Nikolaus Lex (1876 do 1884), ki je poučeval v slovenščini in nemščini. Za zidavo šole se je cerkev zanimala. Za prezidavo šole je cerkev dala 1000 goldinarjev. Zanimivo je, da se je 1. avgusta leta 1872 podrl strop v učiteljevem stanovanju v spalnici. Učitelja ni bilo doma, otroci pa, ki jih je zasul več centov težki tovor, so se po čudežnem naključju rešili.

ŽVABEK

Dne 21. aprila smo sprejeli novega gospoda župnika, prečastitega gospoda Igerc Mateja. Po smrti pokojnega gospoda Uranška Franca smo ugibali in govorili, kdaj in koga nam bodo poslali. No, končno pa se je le pripeljal. Pri sprejemu se je nas kar precej nabralo, in to je prav ter lepo. Novemu gospodu župniku smo ob prihodu povedali svoje želje in voščila, kot se spodobi za dobre farane. Še otroci so kar lepo povedali svoje. Bog daj, da bi se novi gospod dobro pučtil med nami in da bi mu bilo bivanje prijetno. Naj posadi mnogo koristnih želišč v naša srca in populi koprive in plevel. Zelimo mu, da bi ostal tako dolgo med nami kakor pokojni gospod župnik, ki je šel po svoje plačilo za neumorno delo v vinogradu Gospodovem po 42. letu svojega pastirjevanja med nami.

Šmarnice kar lepo opravljamo. Marijin kip smo tako lepo okrasili, da se nekaterim zdi, da je prenovljen. Vsak večer nas je polno ob šmarničnem oltarju, posebno drobiža. Kar začudili smo se letos, ko so se fantje okorajžili in tako lepo pojejo litanije Matere Božje, da je veselje. Saj ne rečemo, da drobiž lepo ne poje, moški glasovi se pa vseeno lepše slišijo, posebno tam izpred oltarja.

Prejšnji teden se je vnel strašen in neusmiljen boj — takoj po vojni napovedi izpod kostanja pred cerkvijo — boj na žive in mrtve z rjavimi hrošči. Luknarjeva gnojnična jama je bila polna teh rjavih požeruhov. Skupina za skupino malih in velikih bojevnikov je več dni s piskri in kanglicami hitela na bližnje obronke Komelja in uničevala rjavo zalego.

To leto nas je že večkrat obiskala bela žena. Dne 3. marca smo položili k večnemu počtku Suzano Sadnik. Tako lepo je umrla. Pol ure potem, ko je prejela zakramente za umirajoče še pri popolni zavesti. Kakršno življenje, takšna smrt! Mesec pozneje smo spremili na zadnji poti v velikem številu Hafnerjevo mater. Kljub dolgotrajni bolehnosti so jo otroci ljubili in spoštovali. Njeno dobro srce je prenehalo biti v 80. letu starosti. Dne 21. pa so za vedno zaspali Vošankova mati in šli počivat k sv. Štefanu, kamor so si tako želeli, ko so bili priklenjeni na posteljo radi bolnih nog. Dosegli so 84 let starosti.

Pokojnikom naj da Bog večni mir in pokoj, sorodnikom in znancem pa izrekamo sožalje!

Zenimo in možimo se pa pri nas bolj malo, čeprav bi se o nas pelo lahko kakor pri

sv. Lenartu: Preljubi svet Lenart, kako si ti lep, imaš majčkeno faro, pa dosti deklet. No, se pa potem ni treba jokati za »ledig« stanom: Za ta preljubi ledik stan, se jokam noč in dan.

BLATO

Preteklo nedeljo dopoldne so naši otroci igrali v Pliberku otroško igro »Pepelka«. Vse je organizirala in otroke naučila Milačeva Anica, ki ima veselje za take stvari in je tudi sposobna. Seveda smo bili radovedni, kako bodo naši otroci igrali, zato smo šli v Pliberk, kjer je bila pri Brezniku igra. Igrali so dobro in smo bili zadovoljni, na koncu so nam pa otroci zapeli še nekaj lepih pesmi: Naša Marička, Na oknu, glej! Zamorček.

Kakor je bilo prej malo dežja in smo prosili zanj ter se bali, da bo vigradna suša škodovala našim poljem, tako ga je sedaj preveč in prosimo, da bi posijalo sonce in poklicalo vse k rasti, kajti vse že komaj čaka, kdaj bo pognalo. Zaradi dežja nekateri še krompirja niso mogli posaditi. Žita lepo kažejo. Tudi sadja upamo, da bo dovolj.

Ne brigamo pa se samo zato, kako bomo delali, kaj bomo pridelali in jedli, ampak tudi za naše notranje življenje skrbimo. Ker je v Šmihel malo predaleč, da bi hodili k majniški pobožnosti, opravljamo majniško pobožnost kar sami in sicer pri Kristancu. Vsakokrat se nas nabere lepo število in skupno prepevamo lepe Marijine pesmi.

Zenimo se nič, ker je premalo časa, mrjemo pa tudi ne. Pač pa smo imeli eno konjsko smrt. Ubil se je namreč Rešev konj. Domačemu fantu je ušel in zdrljal. Ustrasil pa se je traktorja, se spodtaknil, padel in obležal. Taka nesreča pomeni izgubo, ko je stiska za denar, res precejšnjo izgubo za kmeta, posebno sedaj, ko se rabi živina za obdelovanje.

ŠKOCJAN

Naše znano in lepo Klopinsko jezero že vabi naravnih lepot željne letoviščarje. Nekaj jih že imamo in čim se bo vreme sprevrglo, upamo, da bo prišlo precej ljudi uživati zrak in sonce k nam. Poleg zraka in sonca so seveda potrebne še druge stvari, da je človek »popolen«. Zato naj se nihče ne ustraši, da bo živel samo od zraka in sonca.

Sedaj pa še nekaj, kar s prelepo naravo nima ničesar opravka. Ker primanjkuje, odnosno je dve leti primanjkovalo šolskih knjig za slovenski pouk na šolah, so si učitelji pomagali z mladinskim mesečnikom »Mladi Korotan«, ki ga otroci radi berejo. Seveda je bil list kot pomožno učno sredstvo odobren od šolskih oblasti. V Škocjanu pa se je zgodilo tole:

Uprava tega mladinskega lista je list poslala dvema trgovcema v Škocjanu, kjer se pač redno prodajajo vsi slovenski in nemški listi, ne glede na barvo in politično linijo. In ko je dospel »Mladi Korotan« k nam v Škocjan, sta ga oba trgovca poslala nazaj čes, da tega škocjanski otroci ne rabijo. Jasno je, da vsak človek naredi, kar hoče. Nihče ga ne more siliti v nekaj, česar noče. Toda nam se ne zdi prav tole: Naš narod uživa lahko vso hrano: belo, zeleno, črno, rdečo ali kakršnokoli. Ko pa gre za hrano

naše mladine, mu je ne privošči. In to se nam ne zdi prav.

Ker smo ravno pri hrani, naj omenimo še to, da igre, ki so polne nezakonske zvestobe, grdih dovtipov, zasramovanja kmeta in njegovih žuljev tudi niso ravno primerne za naše podeželsko ljudstvo. Mislimo, da bi se dalo kaj drugega, ki dviga človeškega duha, tudi dobiti. Saj nam je pretekla vojna zapustila preveč slabih posledic in naša dolžnost je, da rane, ki jih je vojna prizadejala, pomagamo celiti. To velja zlasti za duhovno raven našega naroda.

ŠMIHEL PRI PLIBERKU

Tudi letos bodo naši otroci iz Marijinega vrtca in dekleta iz Marijine družbe počastili svoje drage matere z lepo materinsko proslavo, ki bo v nedeljo dne 23. maja ob treh popoldne v Šercerjevi dvorani.

Če bo vreme lepo, bo prireditev verjetno na prostem, da bodo imeli vsi dovolj prostora. Lansko leto je bila v dvorani in so mnogi morali oditi. Vsi ste prisrčno vabljeni, zlasti pa naše matere.

CELOVEC

Tudi v Celovcu imamo letos slovensko majniško pobožnost, pri kateri se zbere vsak dan lepo število ljudi. Šmarnice so ob pol osmih v slovenski cerkvi v Priesterhausgasse. Lansko in predlansko leto so bile same ob nedeljah in praznikih. Kdo še ne ve, naj le pride pogledat in pomagat peti. Petje je delno ljudsko. Zlasti pri litanijah je lepo slišati, ko odpeva vsa cerkev.

Počasi dobiva tudi življenje v Celovcu normalno lice. Blago prihaja na trg, toda nastala je druga težava. Denar odhaja in ga nihče nima. Ljudje obračajo žepe in iščejo šilinge, kajti sedaj se že precej dobi, tudi brez nakaznic. Oči poželljivo božajo predmete po izložbah in ni jih veliko, ki si lahko kaj privošči. Kakor so ljudje pred božičem tiščali denar od sebe, tako ga sedaj tiščijo k sebi. Toda ta presneta reč je okrogla in sam ne veš, kdaj se ti izmuzne iz rok. Podeželani prihajajo in kupujejo, kar je najnujnejše, kajti tudi na deželi je stiska za denar. Prej ni nihče ponujal recimo drv, sedaj pa že prihajajo in ponujajo. Pa tudi druge stvari. Da je denar dobil na veljavi, se pozna tudi po trgovinah in lokalih ter gostilnah. Prej so bili neprijazni in v gostilni si moral čakati, da ti je pognala brada. Sedaj si pa razmeroma hitro in prijazno postrežen. Tudi na obroke se že dobijo stvari, na primer kolesa.

Vse to so znamenja, da prihajajo drugi časi, z njimi pa tudi druge skrbi.

Tudi
„ALBUM
KOROŠKE“
je lepo birmansko darilo in spomin na štehanje.
Naročila sprejema
uprava „Koroške kronike“

MAUSER KAREL:

KAPLAN KLEMEN

ROMAN

9.

(Nadaljevanje)

Tudi Klemen leži na hrbtu in ne more zaspiti.

Tišina je tako prozorna, da boli. Dan je enak dnevu, čez dan nobenega počitka, misli neprenehoma uprte v eno samo točko. Klemen si doslej ni mogel predstavljati, da more to človeka tako izmučiti. Vsak večer je bil zbit, truden.

Včasih je čez dan obstal ob oknu na hodniku. Ljudje so hiteli po cesti, vsak v svojo smer, svobodno, nezadržano. Na hodniku je bilo mrzlo, tla so se svetila, kakor da so jih oblezli polži.

Jernej je bil z živci pri kraju. Poskušal je brati, mučil se je s Kempčanom, toda zaman.

Klemen ga je razumel. Toda preveč je imel opraviti s seboj, da bi ga mogel potolažiti. Z zadnjo silo je butnilo na dan hrepenenje po Zagrebu, po svobodi in prostosti. Znova so zakrnavele vse rane, na pol zaceljene.

Potlej je šel k spovedi k pridigarju. Natančno se je izpovedal, odkrito namignil na svoje razpoloženje in čakal na sodbo.

Ko je stopil na hodnik, je bil bleđ toda čudovito miren. Tako mirne so samo vode

po velikem viharju, ko se sproste dračja in napatja.

Jernej pa še jesti ni mogel več.

Tako je prišlo nedeljsko jutro, jasno in mrzlo z ivjem in s sladkim pričakovanjem.

Zadnji govor, po maši slovesna zahvalna pesem. Te, Deum, laudamus...*

Jernej ni pel. Stal je v klopi z velikimi začudenimi očmi, kakor da ne more verjeti, da živi v tem ozkem prostoru.

Klemenu se je smilil.

Po maši so se na hodniku razvezali jeziki in Klemenu se je zazdelo, da so pusti zidovi svetlejši, prijaznejši, da je prišlo vanje nekaj tiste gorske sladkosti, ki je skrivala v najbolj odročnih kottičkih planinskega sveta.

Na podobico, ki jo imel v Kempčanovi Hoji, si je zapisal spovednikove besede: Poklican si, da boš revež z reveži in bogat v Kristusu.

Misel se mu je zdela tako nova, tako čudovita, da mu je bila pravo razodetje. Prepajala ga je in ga polnila z neznano tiho srečo.

Jernej se mu je koj pridružil. V šestih dneh ga je vzelo, da se je Klemenu še bolj zasmilil.

»Kako, Jernej?«

Sam je pričel. Vedel je, da Jernej samo išče, kako bi se mogel odpreti.

»Dva dneva ne bi preživel več. S poslednjimi močmi sem grizel vase, grizel in grabil za prijemke. Vsi so se drobili in samo bridkost mi je ostala v roki.«

Jernejev glas je potr.

»Nemara prečrno gledaš, Jernej. Preveč si premišljeval. Prav shujšal si.«

* Tebe, Boga, hvalimo...

»Vem, da mi ni usojena ta pot. Ne morem hoditi sam skozi življenje. Vrnil se bom v svet, vrnil in se zagrizel v borbo. Učil se bom, delal, garal in izkopal bom svojo srečo, če je deset klafter globoko. Oba z Anico jo bova iskala. Ne morem mimo nje.«

V Jernejev obraz gre rdečica. Klemen je tiho; vidi, da Jernej ne more drugače.

Kakor rahel oblak gre misel čez srce. Klemenu se zdi, da se je poslednjič uprlo sonce v košate Jelkine lase in otemnelo.

»Če sam sprevidiš, Jernej, da ne moreš naprej, je najboljšje tako. Morda pridejo hipi, ko te bom zavidal. Hipi samo, zakaj zase vem, da mi je pot zapisana. — Revež z reveži.«

Jernejeve oči so rosne.

»Verjemi, da bi rad vzdržal. Toliko načrtov sem imel.«

Nato sta obmolčala. Nevidna pregraja je legla med njiju. Klemen je ostal onstran nje na ozki, utesnjeni poti, sam, in pot pred njim je bila klanec.

Pred Moškajem sta se varovala. Jernej je imel vse preračunano. V sredo med večerno molitvijo bo odšel. Tiho, neopazno. Z Aničinimi sorodniki je bil zmenjen in soba zanj je bila pripravljena. Samo prepisal se bo in obrnil bo življenje.

Od hipa, ko se je do kraja odločil, mu je odleglo. Kar spremeni se je. Moškaj še slutil ni, kaj se pripravlja. Jernej se je točno držal ukazanege reda in ni niti z najmanjšo besedo pokazal, da se pripravlja za pot nazaj.

Tako je prišla sredo. Popoldne je odšel Jernej na sprehod kakor po navadi. Klemenu se je zdel prav razigran. Moškaj se je nekajkrat našobil. Jernejeva veselost mu je presedala.

Nazaj grede je Jernej šepnil Klemenu.

»Jutri bom šel sam na sprehod, brez zvonca in brez ure. Bolj kot Ančka me je žrla ta prostovoljna nesvoboda. Na gmajni sem zrasel, ne morem živeti zaprt.«

Klemena je stisnilo, kakor da sam govori iz Jerneja.

»Za svobodo te bom tudi jaz zavidal.«

In se je zagledal v gore, ki so se belile tam daleč za polji. Večer se je zdel Klemenu začuda tih. Moškaj je bulji v knjige, Jernej sedel za mizo in gledal skozi okno.

Tudi Klemen ni mogel študirati. Vse v njem se je upiralo nečemu, ki ga je hotelo obsesti. Sam ni vedel, kaj je, toda ogenj v Jernejevih očeh ga je žgal. Kakor da za mizo sedi življenje, ki ga je pustil iti mimo in ga vabi.

Tako dolgo še nikoli ni bilo do večerje. Po večerji Moškaja ni bilo v sobo. Klemen in Jernej sta lahko mirno pospravila. Jernejev kovček je pripravljen čakal v omari.

Zdaj sta se gledala. Jernejeve oči so šle po sobi brez žalosti, vendar z neko otožnostjo.

»Dolgo nisem vzdržal.«

Jernejev glas je bil mehak.

»Bolje, kot da bi se mučil, nazadnje pa le sprevidel, da ne moreš vzdržati. Škoda časa.«

Minute so tekle.

»Hvala ti za vso prijaznost. Ti boš vzdržal, vem. Kakšen bo Moškaj, mi boš povedal.«

Ko je zvonilo za večerno molitev, sta si segla v roke.

»Da bi bil srečen,« je izjecal Klemen. Nato je utonil skoz vrata. Sram ga je bilo solza.

Po večerni molitvi sta z Moškajem koj legla. Klemen je predel naprej misli, ki so

RADIO CELOVEC

(Nadaljevanje)

SLOVENC V NOVEM VEKU

(Trubar in protestantstvo)

Prva knjiga z latinskimi črkami, ki je izšla 1. 1555., je bil »Evangelij sv. Matevža« (njegov točen naslov: »Ta Evangelij suetiga Mateusha, sdai pervizh v ta Slovenski Jesig preobrnem«). Imel je bitje le začetek prevoda vsega svetega pisma nove zaveze. Zato pravi Trubar v predgovoru: »Mateusha vsamite koker eno kosilice ali jushinico«. »Bogati obed« je imel šele slediti. Hkrati z evangelijem je izdal Trubar nov abecednik, da vpelje Slovence v svojo novo pisavo. Še isto leto je izšel tudi Katekizem (»Catechismus v slovenskem jesiku, s ano kratko sastopno Islago. Inu ene molytue ter nauki Boshy. Vseti is zhi-stiga suetiga Pisma«), ki je posnet po Lutrovi enaki knjigi.

Vse te knjige so po večini sad Trubarjevega dela. Koncem predgovora k evangeliju sv. Matevža sta sicer podpisana Vergerij in Trubar (»vashi slushabniki inu bratie. V. in T.«), vendar je težko dognati, koliko je prvi pri prevajanju sodeloval. Znanostno je, da si je Vergerij v svojih pismih vse delo prisvojil in je na Trubarja čisto pozabil. Zato so se njuni stiki tudi kmalu razdrli. L. 1557. je izšel »Ta prvi deil tiga noviga Testamenta«, kateremu je sledil čez tri leta drugi del z listi apostolov. A v teh knjigah je že Trubar podpisan sam kot pisatelj (»Primus Truber Creiner«). Nestalni in vihravi Vergerij je takrat že popustil slovstveno delo in vso pozornost obrnil na diplomatske posle.

Kam so takrat merile njegove težnje, izpričuje Vergerijevo potovanje na Slovensko, ki ga je napravil v korist protestantske propagande. L. 1558. se je Vergerij mudil na Dunaju, kjer ga je sprejel kralj Maksimilijan, Ferdinandov naslednik v nemškem cesarstvu in velik pospeševatelj luteranskega slovstva. Vergerij se je mudil na Dunaj le par dni, potem pa je brez vednosti svojega vojvoda Krištofa in kralja Maksimilijana odpotoval proti jugu. Še isto leto je bil že v Ljubljani, kjer je prenočeval v gostilni znanega luterana Marka Preglja. S seboj je imel cele bale protestantovskih knjig in jih brezplačno delil vsakemu, kdor jih je hotel imeti. Kakšne opravke je tu imel, spoznamo iz njegovih poznejših pism. Pogajal se je z deželniimi stanovni o prevodu sv. pisma starega zakona in nekaterih drugih knjig. Baron Dietrichstein mu je takoj izročil spis proti sv. maši, da bi ga dal tatisniti na Virtemberškem.

Cilj Vergerijevega potovanja je bil Oglej, kjer je morda hotel pridobiti skrivne privržence. Čeprav je potoval strogo tajno, se je njegova namera vendarle izvedela. Patriarh Daniel Barbo je ukazal stolnemu kapitulju, da Vergerij ne sme stopiti v cerkev. Zdaj je Vergerij pridigal po raznih goriških vaseh in mestih. Ker so mu bile cerkve povsod zaprte, se je mudil po gostilnah in

govori po časopisu

tam skušal propagirati za luteranstvo z razgovori med ljudmi. Velik uspeh je tudi imel na svojem povratku skozi Beljak.

To potovanje nam dovolj jasno razkriva Vergerijevo namero, da si z osebno agitacijo zagotovi vodilno vlogo v protestantskem gibanju na Slovenskem. Vendar se to ni posrečilo. Virtemberški bogoslovci z voj-

vodo Krištofom na čelu niso radi videli Vergerijevega vpliva med Slovenci, ker se jim je zdel premalo »pravoveren« in so vodstvo poverili rajši zanesljivejšemu in poslušnejšemu Trubarju.

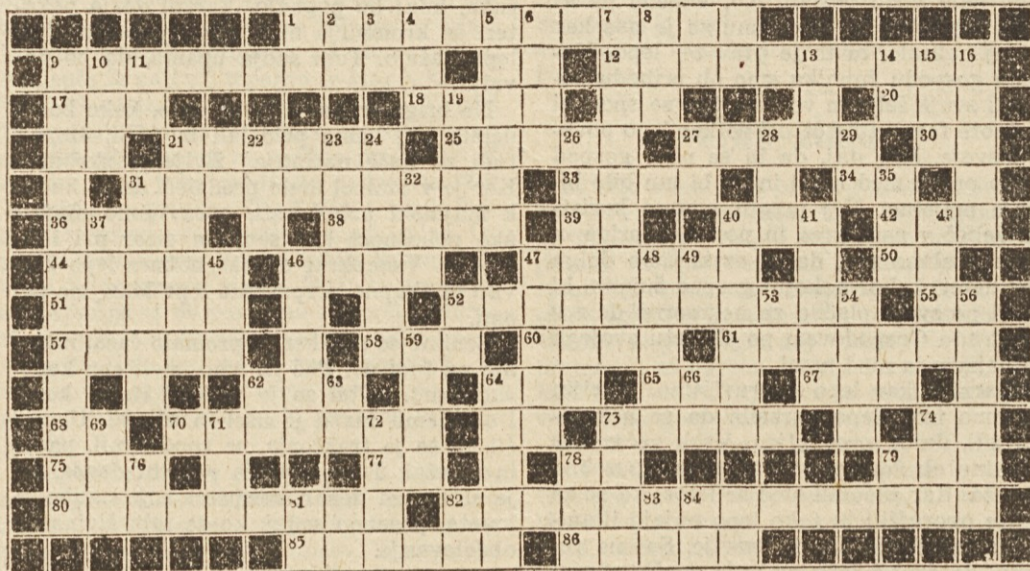
Le enkrat se je Vergerij še mimogrede mudil na Slovenskem, potem pa mu je kmalu smrt pokopala vse nadaljnje načrte.

Ko je začelo pojenjavati Vergerijevo zanimanje za protestantsko slovstvo, se je zanj zavzel drug vpliven in mogočen mož, bivši štajerski deželni glavar Ivan Ungnad.

(Dalje prihodnjič.)

ZA NEDELJSKO POPOLDNE

Križanka: „Od Levstika do Stritarja“

Besede pomenijo:

Vodoravno: 1 slovenski pesnik in pisatelj (»Gospod Mirodolski«, »Zorin«); 2 lirčni pesnik, imenovan »pevec Sorškega polja«; 12 član osmošolskega literarnega kroga »Vaje« iz leta 1854—55; 17 ženski glas; 18 svod, obzorje; 20 veznik; 21 pokojni znanstvenik-jurist, vseučiliški profesor v Ljubljani; 25 skrit, nepoznan; 27 vrsta padavine; 30 vzklík ob bolečini; 31 Stritarjevo pesniško ime; 33 gora v Karavankah; 34 dva enaka soglasnika; 36 znamka avtomobilov; 38 žensko krstno ime; 39 kje? 40 turško pokrivalo; 42 dvojica; 44 član vrstopisnega naroda; 46 sorodnik; 47 vrsta državnega uradnika; 50 kratica akademskega naslova; 51 presoja, mnenje o vrednosti; 52 pisatelj, opisovalec prirode in poljudnoznanstvenih spisov; 55 prvi dve črki v abecedi; 57 tepec, neumnež; 58 skrajšano žensko ime; 60 utežna enota; 61 rusko žensko ime; 62 cvetoči mesec; 64 kratice celovškega sportnega kluba; 65 ne domač; 67 ženski glas; 68 kratica za »sveti«; 70 pisatelj in prevajalec, radi revščine prezgodaj umrl; 73 gorska dolina v bližini Planice; 74 dva enska soglasnika; 75 kratice mednarodne begunske organizacije; 77

oslovski glas; 78 prva nota v glasbeni lestvici; 79 prislov; 80 pisatelj iz kroga »Vajevev« (»Vetrogončič«, »Skušnjave in izkušnje«); 82 pisatelj in politik, vodja Mladoslavencev, ljudski govornik; 85 lepa stavba; 86 isto kot »napreje«.

Navpično: 1 oblika glagola biti; 2 osebni zaimek; 3 kratica za »sportni klub«, 4 električni delec; 5 velika lepa soba; 6 svojilni zaimek; 7 pisatelj prirode, potopisnih črtic in poljudno-znanstvenih spisov; 8 zlikovec; 9 vrsta telovadnega skoka; 10 zemlja, prst; 11 kratica dolžinske mere; 13 domača vprežna žival; 14 egiptovsko božanstvo; 15 skrajšano žensko ime; 16 rastlina, prispodoba zmage; 19 državna blagajna; 21 nizko ležeča pokrajina; 22 geometrijsko telo; 23 koroški izraz iz narodne pesmi; 24 sestavitelj znanega nemško-slovenskega slovarja; 26 prebivalec nekdanje male države ob Baltskem morju; 27 kratica za »mlajši«; 28 oblika glagola iti; 29 igralna karta; 31 del stavka; 32 vodna žival; 35 kratice za »Slov. planinsko društvo«; 37 grof, pri katerem je Levstik bil nekaj časa v službi; 40 krstno ime Levstikove druge ljubezni; 41 del sobe; 43 riževo žganje; 45 vodna žival; 46 skupnost, zbir-

ka; 47 laži-zdravnik; 48 rojstni kraj znamenitega Ivana Regna; 49 vzklík; 51 denem na kljuko; 52 pevska nota; 53 osebni zaimek; 54 stara dolžinska mera; 56 severnoevropsko morje; 59 drugo ime za prižnico; 62 okrajšava za »množino«; 63 oblika glagola biti; 64 praznična jed; 66 pamet, razum; 69 dolenski (ribniški) izraz; 71 veznik; 72 denarna enota sosednje države; 73 večja utežna enota; 74 številka; 76 osebni zaimek; 78 stari oče; 79 uvodna okrajšava na pismih; 81 dva enaka soglasnika; 82 osebni zaimek; 83 »tega leta«; 84 nikalnica.

Rešitev vpletenih imen križanke: »Gore na Koroškem«:

Vodoravno: 1 Karavanke; 7 Visoke Ture; 38 Mali Stol; 55 Peca; 81 Svinška planina; 100 Dobrač; 101 Rudeča stena.

Navpično: 6 Karnijske Alpe; 9 Obir; 10 Koroška gora; 14 Zingarica; 28 Košuta; 61 Špranja; 86 Baba.

Rešitev vpletenih imen križanke: »Koroški pisatelj«:

Vodoravno: 1 Andrej Einspieler; 24 Urban Jarnik; 38 Andreas; 50 Ferčnik; 53 Matija Majar; 83 Janežič; 89 Rudmaš Simon.

Navpično: 38 Ahacelj; 64 Robida.

Radio Celovec

SOBOTA, 15. maja:

7.15 Iz svetovnega tiska.

17.10 Pregled sporeda za prihodnji teden.

NEDELJA, 16. maja:

7.30 Jutranja glasba.

19.00 Poročila.

19.20 Polurna oddaja.

PONEDELJEK, 17. maja:

7.15 Zgodovinsko predavanje.

17.10 Poročila.

TOREK, 18. maja:

7.15 Poročila in jutranja glasba.

17.10 Poročila.

SREDA, 19. maja:

7.15 Poročila in jutranja glasba.

17.10 Poročila.

ČETRTEK, 20. maja:

7.15 Zvočni tednik.

17.10 Poročila.

19.30 Polurna oddaja.

PETEK, 21. maja:

7.15 Jutranja glasba in poročila.

17.10 Poročila.

VRTNARSKA DRUŽINA

išče hišno pomočnico, Jugoslovanko, večšo kuhanja in vseh gospodinjstkih del. Nastop takoj.

JORDAN MARINO, vrtnarstvo Feldkirchen, Kärnten

ZAMENJAM

krasno sobo in kuhinjo v Gradcu (Graz), za enako ali večje stanovanje z vrtom v Celovcu ali okolici.
Erker, Graz, Plachelhofstr. 15

se mu spočeje v kapeli. Moliti skoraj ni mogel. Misli je samo na Jerneja. Zdaj je že pred vrati, svobodno gre svojo pot in jutri bo stopil v novo življenje. Segel bo po novi čaši.

Iz dna srca je vstalo kakor za tolažbo.

Brez pelina ne bo.

Ta misel mu je zaprla veke, toda zaspati dolgo ni mogel. Moškaj je mirno dihal in v sobi je bilo tiho, da bi slišal šivanko, če bi jo nekdo spustil na tla.

Jernej je odšel. Za trenutek samo je postal pred portalom, kakor da ga je hladna noč prevzela, omamila. Nebo nad mestom je bilo posuto z zvezdami.

Zadihal je.

Nato je šel mimo stolnice. Vesel, sproščen kakor da ga čaka na ovinku velika sreča.

*

Zjutraj je Moškaj začudeno strmel v Klemena. Samo silencij (molk) ga je zadrževal, da ni vprašal, zakaj je Jernejeva postelja neodgrnjena. Klemen je molčal.

V kapeli se je Moškaj nekajkrat ozrl proti prostoru, kjer bi moral sedeti Jernej. Jerneja ni bilo. Klemen se je sam pri sebi smehljaj. Vedel je, da ga grize.

Na fakulteti se ni mogel več zdržati. Neprenehoma se je držal Klemena in lovil besede. Zaman. Potlej je le bruhalo iz njega.

»Kje je pa Jernej?«

»Sam Bog vedi,« se je namuznil Klemen. Moškaj je videl, da Klemen vse ve in da se nalašč dela nevednega. Zardel je in stisnil skoz zobe.

»Prikrivaž.«

»Pred teboj je dobro,« ga je uščenil Klemen. Moškaj se je razdražen umažnil.

Vendar novica, da je Jernej odšel, ni dol-

go ostala skrita. Raznesla se je po lemenatu. Moškaj je skrbel, da je dobila svoj obraz. Še Klemen je pri nekaterih padel v nemilost.

Jernejev odhod je postavil steno med Klemena in Moškaja. Govorila sta malo in še pri redkih besedah sta oba čutila, da so prisiljene, samo zavoljo tega, ker živita skupaj v eni sobi.

Klemena je Jernejev odhod močno zadel. Čutil je, kako se pogreza v težko samoto, v čudno topost, ki se jo je bal. Proti volji se mu je pogosto vzbudilo v srcu nekaj kakor žalost za fantovskimi spomini in samota se mu je zazdela kakor starka, ki diši po plesnobi. Posebno zvečer, ko sta z Moškajem slonela nad mizo, ga je grabilo življenje s ceste naravnost za srce.

V nedeljo dopoldne, ko je bil prost izhod v mesto, je pred frančiškansko cerkvijo nalletel na Jerneja. Šel je z Ančko. Jernej je bil vesel, Ančka pa zmedena. Klemenov kolar jo je bodel.

Govorili so navadne reči. Jernej je bil razveden, kako je bilo z Moškajem in če ima že novega sestanovaleca. Dalje ni hotel bezati zavoljo Ančke, ki ji je bilo pri vsaki besedi bolj nerodno.

Srečanje z Jernejem je Klemena zmedlo bolj kakor njegov odhod. V njegovi sreči je videl svojo, ki jo je pustil mimo. Še pozdrava ji ni rekel v slovo, še roke ji ni dal.

V te težke ure je kanilo še drugo Jelkino pismo. Klemen ni vedel, ali bi ga sploh odprl ali bi neodprtega vrgel v peč. — Ni se mogel zamagati.

Bilo je dolgo pismo, oproščanje zavoljo Lojzeta in predlogi za bodočnost.

»Od svoje plače Ti bom pomagala pri študiju, samo odloči se in pridi. Ne ubijaj

najine sreče, ne odpahuj je, za oba je samo ena. Zavoljo tebe sem se sprla z Lojzetom. Šleva je, tebi še do kolen ni bil.«

S stisnjenimi zobmi drži Klemen zmečkano pismo v pesti. Nato vrže papirnato krpo v peč.

Ne more drugače. Skoz somrak prosijo sklenjene roke Modriševega otroka.

Gospod Klemen, še pridite!

Pridem, Tonček, pridem, so rosne Klemenove oči.

Klemen ne more za Jernejem. Ne more izdati samega sebe.

Jelka zaman čaka na odgovor. Klemen študira in bere. Roke barakarskih otrok ga oklepajo, da se ne more ganiti.

Podržaj ga je prosil, da bi ga priporočil pri Miklavcu, kjer je zaposil za službo. Pet otrok ima in pri Žirovniku ni mogel več zdržati. Zagabil se mu je stavec. Za psa je imel prostor pri mizi. S kroznika je jedel — kakor ljudje. Pečenko! Podržajevi otroci pa še krompirja niso imeli vselej. Podržaj ni mogel tega več gledati. Kakor da Žirovnikov pes gloda glave njegovih otrok, prste njihovih rok, ki prestradani prosijo za kruh.

Klemen študira socialna vprašanja, spise francoskih duhovnikov, ki skušajo reševati bedo po predmestjih francoskih mest, pritiška kljuka po pisarnah, berači, se razočaran oklepa svojih sanj in tolaži, kjer more. Nekje globoko v srcu je misel, ki se ne more še prav spočeti.

V nedeljo po kosilu, bilo je ravno štirinajst dni pred Veliko nočjo, se je Klemen vrnil z vrta. Sam, zamišljen, skoraj žalosten, Modriševevemu otroku se je zdravje poslabšalo. Klemen ve, da mu ni pomoči. Stisnilo ga bo, reveža. Preveč je opešan, da bi mu moglo še kaj pomagati.

Na hodniku v bogoslovju so obiskovalci. Klemen jih komaj bežno ošine z očmi. Njegovih ni, preveč so od rok, da bi prišli.

Ko gre mimo knjižnice, obstane kakor vkopan. Čuti, kako mu gre čuden drget po celem telesu.

Jelka.

V sivem plašču, z velikim sivim klobukom, izpod katerega se usipajo zlatokostanjevi lasje. Sedi na klopici, pritisnjena ob zid, ob oknu, ki boljši od dvorišče.

Ve, da ni prišla prav. Nenapovedana, vsiljena. Klemenove hladne oči jo prebadajo.

Vstaja. Počasi kakor pred prikaznijo.

»Oprost, Klemen. Morala sem priti.«

Besede so tihe, kot da so priplavale iz dna globoke vode.

Zdaj šele ji Klemen ponudi roko. Kakor izgubljena je v širokem rokavu talarja.

»Pozdravljena!«

Brezizrazen je Klemenov glas. Jelka čuti, da je obsojena.

Potlej Klemen sede.

Prvič vstane v Jelki strahotna zavest, da je pred voljo tega človeka čudovito majhna. Klemenov obraz je miren kakor spovednikov. Iz širokih rokavov in dolgih gob talarja diha oddaljenost.

»Prišla si, ker nisem pisal. Vem.«

Klemen ne izbira besed.

»Rada bi prišla na jasno. Tudi to vem.«

Klemen govori mirno, kakor da govori zase.

»Zato sem prišla,« dahne Jelka.

»Strah me je teh zidov, teh rjavih vrat, ki se odpirajo s hodnika, teh starinskih kljuk, ki me spominjajo na pozabljene hiše.«

V Jelki se sproščajo misli, ki zdaj kot v slapu padajo iz nje.

(Dalje prihodnjič)